

adit: Juramentum homini libero pro tormento est. » Romani enim a servis veritatem per tormenta extorquebant, a cive per juramentum, a sacerdote per solum verbum.

S. Jacobus ergo exemplo Christi vetat « quodcumque juramentum. » *Primo*, quia, ut ait S. Augustinus, *serm. 28 De Verb. Apost.*: « falsa juratio exiliosa est, vera juratio periculosa est, nulla juratio scura est. » *Secundo*, quia vult ut, quantum in te est, non affectes, non ames, nec quasi bonum cum aliqua delectatione appetas justurandum, ait S. Augustinus, *cap. xv De Mendacio Tertio*, quia jurare in se est quasi malum morale ad irreverentiam erga Deum spectans, sed necessarium in hoc statu naturae lapsae et corruptae, uti malum in se est hominem occidere; sed sicut hoc (occidere) subinde ubi adsunt debite circumstantiae licet, imo est laudabile, sic et jurare, si fiat cum veritate, justitia et judicio, nimirum ut non fiat libenter et leviter, sed tantum quia illud extorquet alterius incredula diffidentia. Unde S. Thomas, *Opusc. IV*, ait « juramentum non aliter ac medicamentum, non nisi cogente necessitate usurpandum. » In paradiso ergo non licebat jurare, uti nec licet in caelo. Tanta enim est majestas nominis Dei, ut illud in testem vendendum non sit, nisi cogat necessitas. Quare id facere ultro ob res parvas et viles, vile est, irreverens et injurium Deo, perinde ac injurium esse regi, si quis eum pro uno aureo citaret et vocaret in testem. Unde Aristoteles, *I Metaph.*, *cap. III*, ait « juramentum esse summo honore dignum. »

NEQUE PER COELUM. — Nam, ut jam dixi, Scribae, Pharisei et similes censebant juramentum per creaturas non esse juramentum, nec obligare. Audi Christum, *Matth. xxiii, 16*, increpantem Phariseos: « Vae vobis, duces caeci, qui dicitis: uiciumque juraverit per templum, nihil est. » ed idem, avaritia excecanti, excipiebant ea quae blata Deo, ipsorum loculos implebant, quasi nec sola sanctissima haberentur; ideoque si quis per ea jurasset, juramento suo obligaretur. Unde subdit Christus: « Qui autem juraverit in aure templi, debet. Stulti et caeci, quid enim majus est, aurum, an templum quod sanctificat aurum? Et quicumque juraverit in altari, nihil est; quicumque autem juraverit in dono quod est super illud, debet. Caeci, quid enim majus est, donum, an altare quod sanctificat donum? » Rationem deinde dat a priori, quod nimirum qui jurat per creaturam, tacite ex communi hominum sensu juret per Creatorem, qui est auctor et conservator creature: « Qui ergo, ait, jurat in altari, jurat in eo et in omnibus quae super illud sunt? Et quicumque juraverit in templo, jurat in illo et in eo qui habitat in ipso. Et qui jurat in caelo, jurat in throno Dei et in eo qui sedet super eum, » ac proinde vere et proprie jurat Deumque in testem vocat, atque juramento suo obli-

gatur, perinde ac si per Deum immediate jurasset. Et *Matth. v, 34*: « Ego aulem dico vobis non jurare omnino, neque per caelum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per Hierosolimam, quia civitas est regis magni; neque per caput tui juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum, » *q. d.* Ne putes licere jurare per caput tuum quasi illud sit tuum, tibi que pleno dominio ad quemvis usum subditum; quia tuum non est, sed Dei: si ergo per caput tuum juras, juras per Deum qui illud tibi dedit. Alioquin enim qui per se caputque suum proprie juraret, nec intenderet jurare per Deum, sed per se solum, esset idololatra; quia seipsum faceret primam atque infallibilem veritatem, et consequenter Deum.

SIT AUTEM SERMO VESTER: EST, EST (græce *est, est*, id est, *certe, certe*; Pagninus, *etiam, etiam*), NON, NON. — *q. d.* Sermo vester sit simplex affirmatio aut negatio sine juramento, ut quod est, dicatis simpliciter esse; quod non est, non esse. Ita (Eumenius, *Aut, q. d.* Pro juramento ultimi constanti et gemina asseveratione dicendo: « Est, est; » aut constanti et gemina negatione dicendo: « Non, non. » Vide de hac phrasi dicta *II Cor. cap. I, vers. 17*.

Sane ea debet esse hominum, præsertim fidelium sinceritas, probitas et fides, ut eorum simpliciter assertioni aut negationi crederetur. Ita Isocrates ad Dæmonium: « Debet, ait, bonos viros fideles exhibere se juramento, tantumque jurandum est ut te crimine, vel amicum gravi periculo liberes, non autem ob pecuniam. »

Solon tantam aiebat hominibus inesse debere probitatem, ut non opus esset ligare eos juramento, teste Maximo, *serm. 33*. Socrates dicebat « bonos viros decere eos mores ostendere, qui essent juramento firmiores, » teste Antonio in *Melissa*, *part. II, serm. 63*.

Ita Clinias, familiaris Pythagoræ, maluit tria talenta pro multa solvere, quam jurando multam evadere, uti refert S. Basilius, *serm. De Util. ex lib. Gentil. capienda*. « Essenii (qui fuerunt primi et Judeis Christiani) omne quod dicunt, juramento fortius habent, » ait Josephus, *lib. II Belli*, *cap. vii*.

Ita S. Gregorius Nazianzenus legem sibi indixit nunquam jurare, idque usque ad mortem servavit, uti ipse refert in *Carm. de Vita sua*.

Vere Clemens Alexandrinus, *lib. VII Strom.*: « Ubinam, ait, ergo est amplius opus juramento ei, qui ita vivit, ut qui pervenerit ad summum veritatis? » Et S. Augustinus, *lib. I De Sermon. Domini in monte*: « Christianus, ait, verum loquatur, neque jurationibus crebris, sed morum probitate commendat veritatem. » Quin et Philo, *lib. I De Speciali Lege*: « Quidquid, ait, vir bonus asseverat, perinde ac jurato credi debet, cum verbum ejus firmum sit ac rigidum, nullo mendacio flexibile,

veritate in qua fundatur subnixum. » S. Chrysostomus vero, *hom. 26 ad Popul.*: « Hoc, ait, interdum a nonnullis audivi: Nisi juravero, non credit. Tu es horum causa, qui facile juras: quia si id non faceres, sed omnibus constaret quod non juras, mihi crede dicenti, quod iis qui mille devorant juramenta, majorem ipse fidem solo nutu invenires. » Vide eundem, *hom. 17*, ubi varia media assignat quibus facile corrigi potest jurandi consuetudo. Ita Carbone pollicente quipiam et jurante, populus Romanus vicissim juravit se illi non credere, nimirum probis viris etiam injuratis habenda est fides: levibus, ne juratis quidem. Nam, ut ait Menander, « suadet loquentis vita, non oratio. »

UT NON SEB JUDICIO DICIDATIS. — Sic et Syrus, *q. d.* Ut non incidatis in condemnationem, dum ex frequentia jurandi inciditis in perjurium jurando falsum. Græca jam habent *ὅτι κριών*, hoc est, ut non incidatis in *simulationem*, uti vertit Pagninus, Tigurina, Cajetanus, Clarius, *q. d.* Ne fide et simulata juretis, ore jurantes, non corde, ac dicentes: « Juravi lingua, mentem injuratum gero: » qua ratione Lysander tyrannus dicebat pueros tesseris, viros juramenti oportere circumvenire, teste Plutarcho in *Lacon*. Idem dicunt, imo faciunt, politici et athei, quibus cum nullum sit numen, nulla conscientia, nulla etiam est religio et fides juramenti, quod sane plusquam ethnicum est, fraudulentum, sacrilegum et barbarum. Verum alii codices habent *κατὰ κρίσην*, id est *judicium* et condemnationem: quin et Eumenius legens *ὅτι κριών*, exponit *κατὰ κρίσην*.

13. TRISTATUR (καταπαθεί, id est *patitur*, vexatur, affligitur) ALIQUIS VESTRUM, ORET. — Ita Christus, in horto tristis usque ad mortem, oravit: quia oratio impetrat a Deo auxilium, letitiam et robur ad vincendam tristitiam: adeoque ipsum orare et colloqui cum Deo, orantem exhilarat et lætificat. Patet hæc disparata esse præcepta vel monita. Quid enim tristitia cum juramento, de quo præcessit? Porro fructus orationis patet in Anna, matre Samuels, que cum esset amaro animo, et orasset, « vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati, » *I Reg. I, 18*; et in Christo, qui agoniam oratione superavit, ac post eam intrepide procedens obviam Judeis, tradidit se in mortem. Dum ergo tristarit, nisi captare solatia ab amicis, ab epulis, a musicis, a fabulis; sed ab oratione et colloquio cum Deo. Porro omni diabolica actione potentior ad nocendum est mœrosus spiritus; demon enim quoscumque fere superat, per mœrorem superat: eum si auferas, nemo a demone lædi poterit, ait S. Chrysostomus, *serm. 2 et 3 De Provid.*

ÆGO ANIMO EST? PSALLAT. — Syrus, si *letatus, psallat*. Aliqui contrario legunt *ἀσπεί*, id est, *ægro est animo*, ut idem dicatur et inculcetur id quod præcessit, *q. d.* Dum tristis es, ora et psalle, ut tristitiam discutias. Verum legendum est *ἀσπεί*;

uti passim alii legunt, id est æquo, pacato, tranquillo, seuro, læto, lætari est animo: licet enim utile sit tristi psallere, tamen id difficile est, juxta illud: « Musica in luctu importuna narratio, » *Eclii. xxii, 6*. Lætus vero et læcer gessit ad canendum et psallendum. Psalmodia ergo conservat angelique lætiam, excitatque jubulum Deo.

Hæc de causa inducta est in Ecclesiam psalmodia. *Primo*, ut ea fideles ad Dei amorem excitentur. *Secundo*, ut, sicut variae voces in unam harmoniam consentiunt, ita in unum fidelium animi conspirent, ait S. Athanasius, *De Interpret. Psal. Tertio*, ut suavitate cantus demulceantur animi, ut divinorum oraculorum vim et efficacitatem avidius excipiant, ait S. Basilius, *Præfat. in Psal.* *Quarto*, ut angelos æmulemur et Seraphinos, qui perpetuo Deo laudes canunt concinuntque: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth, *Isaia vi, 3*. Ita Cyrillus, *Cateches. 13*. Vide dicta *Ephes. v, 19*. « Psalmus, ait S. Augustinus, *Præfat. in Psalmos*, est signifer pacis, spirituale thymiam, exercitium coelestium: luxum reprimat, sobrietatem suggerit, lacrymas movet. » Et S. Basilius, *Proœnio in Psalmos*: « Psalmus, ait, est animarum tranquillitas, pacis arbiter, turbas et fluctus cogitationum compescens, iracundiam mollit. Psalmus amicitiae conciliator, dissidentium conjunctio, inimicorum reconciliatio. Quis enim inimicum existimabit eum, cum quo unum ad Deum vocem emittit? et inferius: « Psalmus demones fugat, auxiliares angelos advocat, in nocturnis terroribus securitas, in diurnis laboribus requies est: infantibus tutela, junioribus decore, senioribus solatium, mulieribus honestissimi ornatus, solitudines celebres facit: elementum incipientibus, incrementum proficiantibus, consummatio perfectorum. Psalmus est vox Ecclesiae, ac dies festos agit. Psalmus est angelorum opus, caelestis reipublicae spirituale ornamentum. » S. Chrysostomus in *Psalm. xiv*: « Psalmus, ait, est animæ sanctificatio, est pulcher animi concentus, acclimissimum telum contra demones; nec cervi ita tela fugiunt, ut psalmo David demones. Sumpsit David citharam et pulsavit, et a Saulo recessit malus spiritus, et recedens demon occidit, ut cervus sagitta percussus et in jecore sauciatus. »

Unde in *Viti Patrum* legitur demonom nullam orationem æque horrere ac psalmodiam. Causam dat Sophronius in *Præfat. Spirit.*, *cap. ciii*, quod « in Psalmis partim nobis ipsis Deum laudando oramus et invocamus, partim maleficis insectamur demones. » Rursum S. Chrysostomus in *Psalm. cxxv*: « Psalmus, ait, habet voluptatem cum utilitate. Principale ejus iucrum est ad Deum hymnos dicere, animam expurgare, cogitationem in altum extollere, vera et accurata dogmata discere, de presentibus et futuris philosophari. » Et mox: « Nam licet millies petulantis sit is qui canit, dum psalmm reveretur, sopit tyran-

nidem suae petulantiae; licet oppressus sit malis innumeris et ab aegritudine animi occupetur, dum demulcetur a voluplate, levat animum, extollit cogitationem et mentem in sublime evehit.»

14. INFIRMATUR QUIS IN VOBIS. — Catholici hunc locum accipiunt de sacramento Extreme Unctionis. Hoc Sacramentum negarunt olim Armeni, Waldenses, Albigenses, Wiclef, et hoc saeculo Lutherus et Calvinus. Cajetanus vero licet Sacramentum esse concedat, negat tamen de eo hic agi, sed de unctione miraculosa ad sanandum aegrotos, ad quam Christus discipulis, qui tum necdum erant sacerdotes, ac proinde ministri Sacramenti esse non poterant, misit, *Marci* vi, 13.

Verum de fide est tam Extremam Unctionem esse sacramentum, quam de ea hic agere Jacobum. Ita sentit Ecclesia, quae in administratione hujus sacramenti, ita precatur: «Deus, qui per Apostolum tuum Jacobum locutus es, dicens: Infirmatur quis in vobis,» etc. Idem definit Concilium Florentinum in *Decreto unionis*, et disertè Tridentinum, *sess. XIV*, ubi hunc Jacobi locum fuisse explicat. Ait ergo, *can. 1 De Extrem. Unct.*: «Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere et proprie Sacramentum, a Christo Domino nostro institutum, et a B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut signum tantum humanum, anathema sit.» Et *can. 2*: «Si quis dixerit sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse quasi olim tantum fuerit gratia curacionum, anathema sit.» Explicatis vero, *cap. 1*: «Instituta est, ait, sacra haec unctio infirmorum, tanquam vere et proprie Sacramentum novi Testamenti, a Christo Domino nostro, apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum. Infirmatur, ait, quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et, si in peccatis sit, dimittentur ei. Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministerium et effectum hujus salutaris Sacramenti. Intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum; nam unctio aptissime Spiritus Sancti gratia, quae invisibiliter anima aegrotantis ungitur, representat; formam dedit esse illa verba: Per istam unctionem,» etc.

Errat ergo Calvinus, dum ad Innocentium I instituisse sacramentum Extreme Unctionis, idque asserere Sigebertum in *Chronico*. Magis errat Kennitius, dum id tribuit Felici IV, sub annum Domini 1228, qui Innocentio centum annis fuit posterior; nil enim tale habet Sigebertus, vel quis alius Historicus. Idem docent et definiunt Pontifices Fabianus et Innocentius I et III, Calistus I, ac Concilia Meldense, Gangrense, Senonense,

Cabilonense, Moguntinum, Wormatiense, Coloniense, Aquigranense. Vide Bellarminum, *tom. IV de Extrem. Unct.* Ratio est prima, quia gratia curacionum non fuit res permanens, sed tantum ad tempus a Christo data et demandata discipulis: Jacobus autem loquitur de hac unctione tanquam de re permanente, ordinaria et habente effectum infallibilem. Haec enim epistola scripta est diu post mortem Christi, quando gratia curacionum cessabat. *Secundo*, gratiam curacionum habebant Apostoli et discipuli Christi, non autem omnes Presbyteri. Ergo cum Presbyteros induci jubet, significat eos esse ministros sacramenti Extreme Unctionis. *Tertio*, quia ait: «Et si in peccatis fuerit, remittentur ei.» Unde liquet hanc non fuisse gratiam curacionum; illa enim sanabat corpus a morbis, non animam a peccatis. Rursum, hanc unctionem esse Sacramentum, quia Sacramentum non est aliud quam signum visibile, conferens gratiam invisibilem, talis autem est Extrema Unctio; remissio enim peccatorum non fit nisi per infusionem gratiae. *Quarto*, quia Jacobus hic omnia recenset ad Sacramentum necessaria, scilicet pro materia assignat oleum, pro forma orationem fidei, pro ministro Presbyterum, pro effectu remissionem peccatorum.

Nota: Quod ait «infirmatur,» intellige graviter et periculose ad mortem: hic enim *doctus*, id est, viribus et robore plene destituitur, quem proinde mox vocat «in *extrema*,» id est, a periculo laborantem. » Rursum talem, ait, *ipse*, id est, «excitabit» quasi a morte ad vitam Dominus: alloqui enim in levibus morbis advocari jussisset non Presbyteros, sed medicos, qui per pharmaca aegrum sanassent. Ita explicat Concilium Tridentinum, *sess. XIV*, *cap. III De Extrem. Unct.* «Declaratur etiam, ait, esse hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero praesertim qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitae constiterit videantur: unde et sacramentum exentium nuncupatur, aequae ac Extrema Unctio. » Extrema enim est eorum quae homini fidei in vita adhibentur: fidei enim *primo* ungitur in Baptismo, sed in vertice; *secundo*, in Confirmatione, sed in fronte; *tertio*, in Ordine, sed in manibus: extreme vero ungitur hac unctione aeger extreme laborans, ad extremam luctum cum demone, mundo et carne fortiter incedens et superandam. Unde Concilium Tridentinum, *sess. XIV*, ait eam esse penitentiam et totius vitae consummationem, ac Christum voluisse ea finem vitae quae finissimo presidio munire contra diabolum; qui tunc omnes nervos suae versutiae intendit ad nos perdentes et a fiducia divina misericordiae deturbandos. Quare quod legitur in Vita S. Hedwigis, eam imminente morbo, cum adhuc sana esset, petiisse inungi, ut devotus Sacramentum suscipere, ac fuisse inunctam, instinctu divino dispensatorie factum est, nec imitandum, uti monet Auctor Vita.

Nota *secundo*: *Tr infirmatur* significat hanc unctionem non esse adhibendam sanis vitae disordimen adentibus in praedio, naufragio, extremo capitis supplicio, etc., sed tantum illi qui ex morbo ita infirmatur, ut periclitentur de vita.

Nota *tertio*: *Tr infirmatur* significat hanc unctionem non esse adhibendam mortuis, uti fecerunt olim Valentiniani et Archontici heretici, invocando nomina Principatum, ut mortui fierent incomprehensibiles et redimerentur a potestate principatum. Vide Theodoretum, *lib. I Heretic. fabul.*; Ireneum, *lib. 1*, *cap. xviii*; S. Augustinum, *heresi* 16.

INDUCAT. — Hoc verbum significat hanc unctionem non esse adhibendam, nisi ei qui compos est rationis et mentis, vel certe aliquando fuit: hic enim solus potest inducere, id est, evocare et jubere ut inducatur Presbyteri: gratia enim est *proprie adhibenda*, id est *advocata*. Quare ejus incapaces sunt amentes perpetuo, et pueri, etiam si desperate aegrotent. Perperam ergo Nicolaus Cusanus, *epist. 3*, scribit infantibus olim datam fuisse Extremam Unctionem. Rursum *tr inducat* non tantum consilium, sed et preceptum significat, scilicet eum qui commode potest, debere hoc Sacramentum suscipere, ut suae salutis reternæ in tanto periculo, et ultimo vitae articulo securus consulat; quia non raro fit ut per Extremam Unctionem salvetur, qui sine ea periisset, fuissetque damnatus, v. g. si eger confliteri et absolvi nequeat, et tamen sit in peccato mortali, ungentes est, ac unctio debet peccatum, et primum gratiam ac justitiam illi conferat.

Quocirca legitur in Vita S. Melachia apud S. Bernardum eum cum evocatus esset ad inungendam quandam mulierem, et nonnulli tardans, invenisset eam mortuam sine hoc Sacramento, sit indoluisse, ut diu cum suis orans mortuam suscitaret et iauxerit. Quare ubi alia Sacramenta adhiberi aegro non possunt, adhiberi debet Extrema Unctio, idque videtur esse precepti; nemo enim tuto in tali articulo confidere potest suae contritioni: ita docet Magister in IV, *dist. xxv*, Bonaventura et Major ibidem, ac Cajetanus in *Summula*. Si vero alia Sacramenta adhiberi possint, non videtur Extrema Unctio esse precepti, sed consilii, quod tamen Imperator negligitur, uti docet D. Thomas in IV, *dist. xxiii, Quaest. 1*, *art. 1*, *cap. III*, *questiunc. 3*; Paludanus et Soto, ibidem; Sylvester, verbo *Extrema Unctio*, *dub. IX*; Navarus, *Ench. cap. xxii*, *num. 16*.

PRESBYTEROS, — non seniores laicos, praesertim medicos, uti fingit Aretius, Calvinus, Lutherus; sed sacerdotes, uti habet sensus et praxis totius Ecclesiae. Audi Concilium Tridentinum, *sess. XIV*, *can. 4*: «Si quis dixerit Presbyteros Ecclesiae, quos B. Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed etate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extreme Unctionis minist-

trum non esse solum sacerdotem, anathema sit.»

Perperam ergo Thomas Waldensis, *part. II Prae Sacram.*, *cap. cxxxvi*, censet in extrema necessitate a laico posse conferri Extremam Unctionem: nimirum deceptus fuit verbis Innocentii, quae mox citabo.

Porro «Presbyteros,» id est, unum e Presbyteris Ecclesiae; sed olim solebant eum comitari alii Presbyteri, ut orarent pro infirmo. Addit ex Ruaro Suarez, *III part.*, *tom. IV*, *disp. xliii*, *sect. 1*, a pluribus valide confici hoc Sacramentum, si unus ungat aures, alius oculos, alius pedes, etc.; sed tamen id fieri non debere. Denique fuit olim nonnullis in locis consuetudo, ut infirmum septem sacerdotibus adirent, ac totidem dies pro eo oraretur, ait Gabriel in IV, *dist. xxiii*.

Dices: Innocentius I, *epist. 1 ad Decentium*, *viii*, et ex eo Concilium Wormatiense, *cap. lxxiii*, ait oleo sancto ita posse non solum sacerdotibus, sed etiam laicis in suis et suorum necessitatibus. Respondet D. Soto in IV, *dist. xxiii*, *art. 1*, Innocentium loqui de usu olei extra Sacramentum ad curandos infirmos: verum tunc non utitur oleo sancto ab Episcopo benedicto, sed proprio a se benedicto, uti fecerunt Eremitae. Dico ergo Innocentium loqui de recipiente, non de ministro, *q. d.* Licet omnibus Christianis non oleo sancto in suis et suorum necessitatibus, nimirum advocando Presbyteros, et ab eis accipiendo Extremam Unctionem, non autem eam aliis ministrando. Ita Bellarminus, *De Extrem. Unct.*, *cap. ix*.

ET ORENT SUPER EUM, — oratione tum communitate sacramentali, puta forma Extreme Unctionis, quae est deprecatoria, dicendo: «Per istam sanctam unctionem et suam pissimum misericordiam, indulget tibi Deus quicquid deliquisti per visum,» etc. Nota *tr super eum*: hinc enim olim manus impenebatur infirmo, uti etiamnum imponitur, idque ordinat Rituale Romanum nuper jussu Pauli V recognitum et editum: quin et imponitur manus organo sensuum, dum illa ungitur. Idque apposite, quia infirmus agnoscens patitur extremos tum in corpore dolores, infirmitates, defectus, deliquit; tum in animo tentationes, scrupulos, anxietates, quin et horribiles demonis visiones: quare oratur pro eo, manusque ei imponitur, ut Deus eum solari et roborari dignetur. Quocirca licet Mediolanensis Ecclesia ex Rituali S. Ambrosii utatur forma, non deprecatoria, sed absoluta, dicendo: «Unge te oleo sanctificato in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti,» tamen ex adjunctis deprecationem innuit et involvit. Unde Suarez, *III part.*, *tom. IV*, *disp. m.*, *sect. 3*, censet invalidum esse Sacramentum, nisi aliquid addatur quo significetur deprecatio.

UNGENTES EUM OLEO — olivarium (hoc enim proprie vocatur oleum) ab Episcopo benedicto, uti delimit Innocentius I, *epist. ad Decentium*, *viii*, Concilium Tridentinum et Florentinum. Benedicunt haec est

¶ *Etia oratio qua Episcopus nomine Ecclesie orat, ut Deis hoc oleum faciat salutare infirmis. Hinc praxis Ecclesie habet, ut Episcopus feria 5 Hebdomadae sancte, puta in cena Domini (quo die videtur Christus hoc Sacramentum instituisse), consecret oleum tum infirmorum, tum catechumenorum, tum confirmandorum, puta chrisma in quo oleo misceatur balsamum. Unde Suarez loco citato asserit validum esse Sacramentum, si infirmus ungitur chrismate. Hinc liquet materiam hujus Sacramenti esse oleum, idque accommode et congrue. Primo, quia oleum morbos lenit, et subinde sanat. Secundo, quia dat pabulum lumini, ut significetur egrum qui in tenebris et in umbra mortis versatur, vi hujus Sacramenti illuminari et consolari a Deo. Tertio, quia oleo ungitur athlete, ait S. Hieronymus in *Ose* cap. xiv, ad agonem; eger autem hic subit agonem mortis: oleo ergo hoc inungitur, ut a Deo ad luctum ultimam corroboretur. Quocirca hac unctione demonum vires et iras, quas aliqui totas in ultimo hoc articulo exprimerent, infringi et frangi docent S. Gregorius, hom. 39 in *Evang.*; Climacus, *gradu* 7; Emissenus, hom. 1 ad *Monachos*. Quarto, quia oleum exhilarat et lætificat: lætitia autem eger eger morbo et moerore oppressus. Vere Theophylactus in cap. vi *Marci*, oleo sanatos infirmos tradit, « cum oleum ad labores utile sit, lucis fontem et hilaritatis effectivum, significetque misericordiam Dei et gratiam spiritus, per quam a labore liberamur, et lucem, ac gaudium hilaritatemque spirituales accipimus. » Hinc in *Vitis Patrum* legitur S. Hilari-nem, S. Martinum, S. Macerium aliosque Anachoretas sanctos curasse morbos oleo a se benedicto.*

IN NOMINE DOMINI. — SYRUS, *Domini nostri*, puta *Jesu Christi*, ut habet S. Augustinus, *De Visit.* infirm., cap. iv. Porro *in nomine Domini* significat, ait Beda, « oleum consecratum in nomine Domini (ab Episcopo), vel certe quia etiam cum ungitur infirmum, nomen Domini super eum invocare debent. »

Addunt aliqui, « in nomine Domini, » id est, vice Domini: Deus enim per Sacramenta quasi instrumenta operatur et sanat.

Symbolice, *in nomine Domini* significat egrus, præsertim moribundus, totos se debere commendare ac dare Domino, eum perpetuo habere in mente et invocare, ut, sicut ab eo vitam hauserunt, ita eandem illi reddant: atque sicut a puero mox ut ratione uti coeperunt, ad Deum conversi sunt, imo illud in primo usus rationis instanti faciendum censet S. Thomas, III, *Quest.* LXXXIX, art. 6: ita pariter deficientes eidem immoriantur, dicentes: « In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. » hoc est quod monet Apostolus, *Rom.* xiv, 8: « Sive vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus. »

Laudat Xenophon, lib. VIII. *Cyri post.*, Cyrum quod imperium a Deo inierit, et cum eo finierit: nam, ut idem ait, lib. I, Cyrus creatus Imperator primum omnium rem divinam fecit, et litatis sacris orsus est regere et negotia regni tractare. Lib. VIII vero ita mortem Cyri describit: « Videbatur ascendere ad ipsum (Cyrum) quidam specie humana angustior, et dicere: Vasa colligito, o Cyre: statim enim ad deos abiturus es. Statim ergo captis hostis rem divinam fecit Jovi patrio et soli, dicens: Jupiter patrie et sol, Deique omnes, magnas ago gratias, quod vestram de me curam intellexi, quodque nunquam rebus cecundis super conditionem humanam animus elatus est, » etc.

Præclarus Nazianzenus Philagrium infirmum ad fortiter ferendos dolores cohortans, *epist.* 38: « Hoc, ait, Philagrium meum decebat, nempe non emolliiri, nec doloribus frangi, sed lutum continere, ac corpus quidem sinere ea pati que ipsius natura fert, nature lege omnino, vel nunc, vel postea dilapsurum (interibit enim vel morbo, vel senectute confectum); sursum autem animam habere, ac per cogitationes cum Deo conjungi. » *Epist.* vero 60, ejus in doloribus constantiam laudat: « Nam manus, ait, in cœlum tendens, Orientem versus oculos habens clamare cœpisti: Gratias ago tibi, Pater, tuorumque hominum conditor, quod nos invitos et reluctantes beneficio afficis, ac per externum hominem internum purgas, et per contraria nos ad beatum finem, pro iis quas nosli rationibus, ducis. » Et *epist.* 64: « Hortor te, inquit, dolori resistere, vinculisque superiorem præbere, ac morbum nihil aliud esse ducere, quam utilem quamdam disciplinam, huc videlicet tendentem, ut et corpora omnia et quidquid fluxum ac turbulens est, interituique obnoxium, contemniens ac pro nihilo putans, totum te celesti parti addas, nec presenti tempori, sed futuro ævo vivas. Denique tam veneranda est viva crux Christi, qualis est morbus, quam mortua, puta pieta aut fœta, » ut quidam Sanctorum ait.

Salvianus, *epist. ad Catturam* sororem infirmam: « Corporis, ait, fortitudo verum menti inimica est, ut te jure nunc tanto fortiore spiritali putem, quanto imbecillior carne esse cœpisti. » Caro enim, inquit Apostolus, concupiscit adversus spiritum, spiritus adversus carnem: hæc enim invicem sibi adversantur, ut non que vultis illa faciatis. Ergo si, repugnante corpore, que volumus facere non possumus, infirmandum carne est ut optata faciamus. Et verum est: imbecillitas enim carnis mentis vigorem excacuit, et affectis artibus vires corporum in virtutes transferuntur animorum; ut mihi genus quoddam sanitatis esse videatur, hominem interdum non esse sanum. Causam protinus subiecit: « Nulla enim admodum tum spiritui cum corpore, id est, nulla divine indoli cum terreno hoste luctatio est: non

turbibus flammis medullæ astuant, non malesanam mentem latentia incentiva succedunt; non vagi sensus per varia oblectamenta lascivunt; sed sola exultat anima læta corpore affecto, quasi adversario subjugato. Gaude ergo, alumna Christi, semper quidem simplicis et quietæ, sed nunc magis defæcata tuæ mentis et liberæ ostium aperi, et atrahe, ut legis, Spiritum Sanctum. Nunquam, ut puto, habitatore Deo dignior exstitisti; quanto imbecillior corpore, tanto purior sensu: vincen-tibus carnem tuam morbis, mente vicisti. Felix si hanc semper corporis mortem in vitam spiritus conservaveris, extinetis in te forsitan cunctis humanarum tentationum incentivis. »

45. ORATIO FIDELI SALVABIT INFIRMUM. — *In vici-versa*, id est, graviter laborantem, deficientem et morientem; unde mortui ab Homero, Platone et Aristotele vocantur *vici-versa*. « Oratio fidei » accipi potest tum communis, tum sacramentalis. Communis, qua sacerdos et astantes preantur pro salute infirmi. Hæc dicitur « fidei, » quia ex fide vim suam et efficaciam habet: quo enim major est fides et spes orantis, eo plus oratione sua impetrat a Deo, juxta illud *Matth.* cap. ix, vers. 29: « Secundum fidem vestram fiat vobis; » et cap. xvii, vers. 19: « Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc illic, et transit. »

Secundo et potius, « oratio fidei » vocatur forma sacramenti *Extremæ Unionis*: hæc enim habet speciem orationis et deprecationis. Dicitur « fidei, » primo, quia fides metonymice significat omnia charismata et Sacramenta que fide nituntur, et ex ea profluunt quasi ramus ex arbore. Sic Apostolus, *Rom.* iii, 28, ait nos justificari per fidem: ubi sub fide comprehendit spem, penitentiam, charitatem ceterasque virtutes que ex fide quasi radice profluunt: sine his enim nemo justificatur. Sic *Rom.* xii, 3, ait: « Unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei, » id est, charismatum spiritualium, que Deus inter fideles distribuit.

Secundo dicitur, « fidei, » quia vis et efficacia Sacramenti consistit, non in physica vi materie, v. g. olei, sed in fide, id est, vi spirituali verborum, que fide comprehenditur. Hinc ait S. Augustinus, tract. 80 in *Joan.*: « Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum; non quia dicitur, sed quia creditur, id est, non ratione externi soni qui transit, sed ratione internæ virtutis que sola fide percipitur. Unde subdit: « Nam in ipso sono aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, » que scilicet virtus est quasi anima Sacramenti, nec sensibus percipitur, sed fide creditur. Dicitur ergo hæc oratio « fidei, » quia a fide dictata est, et fide intelligitur.

Tertio, dicitur oratio « fidei, » quia requirit fidem in suscipiente Sacramentum, et sine hac fide invalida est et inefficax. Rursum, qui Sacramentum suscipit, hoc ipso publice proficitur se ero-

dere et amplecti doctrinam Christi, et vim hujus Sacramenti ab eo instituti.

Quarto, oratio « fidei, » id est fidelis, id est certa et indubitata, q. d. Hæc oratio, puta forma deprecatoria sacramenti *Extremæ Unionis*, non est dubie et incerte virtutis, sed fidelis et certa, quia certo impetrat quod orat; operatur enim per modum Sacramenti ex opere operato, non ex opere operantis, puta orantis. Sic Apostolus sæpe ait: « Fidelis sermo, » id est certus, indubitatus, verissimus sermo, I *Timoth.* i, 15, et cap. iii, 1; ad *Titum* iii, 8.

Quinto, « fidei, » id est fidelium et Ecclesie: quia sacerdos inungens, nomine totius Ecclesie inungit et orat pro infirmo. Agit enim tanquam minister Ecclesie; unde debet habere intentionem faciendi id quod Ecclesia intendit, puta conferre infirmo Sacramentum *Extremæ Unionis*.

SALVABIT. — Primo, SYRUS, *sanabit corporuliter*. Secundo, Dionysius, *sanabit spiritualiter*, id est, cooperabitur ad ejus salutem æternam, nimirum, ut ferventius, conferendo ei gratiam et robur, quo mortis horrore et demonis tentationi resistat. Tertio, plenus Hugo, Thomas Anglicus et alii, salutem utramque accipiunt, scilicet tam corporis quam anime, ut generalis sit hæc salus, que deinde explicetur aliquo modo particulatim, nimirum, salus corporis per verbum *allevabit*, salus anime per *et si in peccatis fuerit, remittentur ei*. Pro *salvabit* enim græce est *servat*, id est *servabit*, quod est verbum generale, tamque anime quam corporis salutem complectitur.

Sensus ergo est, q. d. « Oratio fidei, » id est Sacramentum et forma sacramentalis *Extremæ Unionis*, « salvabit infirmum, » hoc est, conferet ei gratiam qua salvetur anima: gratiam, inquam, vel primam, si eger sit in peccato mortali, vel secundam, hoc est augmentum gratiæ, si eger jam erit in gratia. Ita per salutem intelligit gratiam Concilium Florentinum, dum effectum hujus Sacramenti ait esse animi sanationem; et Concilium Tridentinum, sess. XIV, cap. ii; ait enim: « Res porro et effectus hujus Sacramenti illis verbis explicatur: Et oratio fidei salvabit infirmum, etc. Res etenim hæc est gratia Spiritus Sancti. » Alioqui Jacobus hic omisisset primum et proprium effectum Sacramenti, qui est conferre justum vel gratiam justificantem, itaque fecere justum vel justorem. Rursum « salvabit, » vel, ut græce est, *servat*, id est, servabit eum, hoc est, conferet ei sanitatem corporalem, si ita salutem anime expedit, ait Concilium Tridentinum loco citato. Posset insuper sic exponi: « Oratio fidei salvabit infirmum, » scilicet dando gratiam que egrum, vel per mortem transmittat ad salutem æternam, vel eundem ad vitam revocet, eique salutem et sanitatem corporalem restituat. Sic enim *esse*, id est, servabit eum in vita vel presenti vel æterna. Proprius enim effectus *Extremæ Unionis* est, ut quasi vitium aut po-

tius pharmacum immortalitatis morientem conduceat et transmitat ad alteram vitam meliorem et eternam.

Porro hinc patet falsum et præposterum esse metum nonnullorum, qui putant se certo morturos, si hoc Sacramentum suscipiant, ideoque illud differant usque ad ultimum vite halitum, imo subinde sine eo moriantur: cum e contrario proprius effectus hujus Sacramenti sit reddere sanitatem, si id anime saluti expediat, ut ait Tridentinum, cujus rei multa legimus et vidimus, ac indes videmus exempla.

ET ALLEVIABIT EUM DOMINUS. — S. Augustinus, tract. *De Besti. Cathol. convers.*, et Cassianus, *Collat. XX*, cap. viii, legunt *alleuabit*, grece *ἰψαί*; Syrus et Hebræum *יקיבו יקנימו*, id est *erubuit*, eriget, suscitabit, alleuabit eum, non tantum corporaliter alleuando morbum, sed etiam et magis spiritualiter conferendo ei robur, alacritatem et letitiam, quo metus et scrupulos ob præterita peccata ac tentationes demonis (presertim diffidentia, desperationis, mororis) et morbi dolores, tedia, torporem atque mortis pavorem, anxietatemque ob instans iudicium fortiter et alacriter superet, ut alleuetur, id est, corpore et animo erigatur, exhilaretur et corroboretur. Ita Concilium Tridentinum, *sess. XIV*, cap. iii: «Egroti animam, inquit, alleuat et confirmat, magnum in eo diuine misericordie fiduciam excitando, qua infirmus subleuatus et morbi incommoda ac labores leuius fert, et tentationibus demonis calcaneo insidians facilius resistit.»

Præclare Joannes Eckius, debellator Lutheri, *rm. 37 De Sacrament.*, assignat sex olei proprietates, quibus significentur sex dona et effectus hujus Sacramenti, scilicet: *Primus*, sanatio sanitasque spiritalis. *Secundus*, nitor conscientie. *Tertius*, robur facultatum anime. *Quartus*, pax et quies in misericordia Dei. *Quintus*, consecratio quedam quasi pugilis et athlete Christi. *Sextus*, gaudium et letitia. Hinc Rituale S. Ambrosii, quo utitur Ecclesia Mediolanensis, jubet ungi caput, in quo hæc sex dona excipiuntur. Hinc et Episcopus benedicens hoc oleum orat, ut sit omni hoc unguento celestis medicinae peruncto tutamen mentis et corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates omnemque egritudinem mentis et corporis.

Vis exempla? Accepe illustria. «Sancta Maria Oigniacensis, cum Beata Virgine præmonente Extremam Unionem suscepisset, Apostoli omnes adferre, et B. Petrus clauas ostendens, pollicebatur se illi cœli januam patefacturum. Porro Christus signum crucis, vexillum victorie sue, ad pedes ejus fixit. Cumque in diuersis locis ungeretur, in ipsa Sacramenti ejus perceptione Sancti Spiritus operationem cum ingenti singulorum locorum illustratione persensit. Quidam etiam amici et noti ejus, qui jam pridem obierant, ejus consolanda causa ad eum missi sunt, » ait Jacobus

a Vitriaco Cardinalis, lib. II *Vita ejus*, cap. xii. Idem, cap. iv: «Cum presente Maria Oigniacensis, ait, Unionis Extremæ sacramentum ægroti perciperent, illa Christum cum Sanctorum multitudine adesse sentiebant, demones expellentem, animam purgantem, seque dum membra ejus ungerentur, quasi in lumine per totam ejus corpus diffundentem.»

«Reginaldus, unus e S. Dominici discipulis, cum moneretur ut Extrema Unctione se ad luctum cum demone prepararet: Ego, ait, hæc luctum minime reformido; quin potius letus exspecto. Jam enim dudum Mater misericordie me inuexit, in qua plurimum conido, et ad quam cupide proficeor. Quod autem se prius ab ea unctum dicebat, id ita habuerat. Cum ante annos multos gravissime ægrotaret, vigilanti de nocte apparuit Regina cœli cum aliis duabus virginibus, ipsaque ad eum accedens, iacens oculos, aures, os et manus unguento quod attulerat, propriis manibus linivit, denique et pedes in preparationem Evangelii, ut ipsamque quasi ex formula orans adiunxit.» Ita habet Vita S. Dominici, lib. II, cap. II.

S. Lydwina a Christo Domino, presente B. Virgine, omnibus Apostolis, multisque Angelis et Sanctis, fuit inuncta in omnibus membris qua morituris inungi solent. Rogavit illa ut se tot doloribus oneraret, quot opus esset ad redimendum Purgatorium. Cui Christus: «Ita fiet, filia, ut peris: post biduum cantabis Alleluia cum aliis virginibus in regno Patris mei.» Ita habet Vita ejus apud Surium, 7 aprilis, *part. III*, cap. xi.

ET SI IN PECCATIS SIT, REMITTENTUR EI. — «Peccatis, » non tantum venialibus; hæc enim omnes habent; sed et mortalibus, si que sint. Unde caute ait «si.» Sic et Concilium Tridentinum, *sess. XIV*, cap. iii: «Unctio, ait, Spiritus Sancti (quam significat et confert Extrema Unctio) delicta, si que sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.» Hinc unguentur quinque sensus, quia illi sunt quasi quinque ostia, per que peccata in animam intrant. Porro peccati reliquie sunt *primò*, peccata venialia. *Secundo*, peccata peccatis, etiam mortalibus jam remissis, debita. *Tertio*, infirmitas et languor virium anime ad peccato et tentationibus, quibus moribundi a demone oppugnantur, solent, resistendum. *Quarto*, peccata mortalia, in que æger post confessionem incidit, et ignorat se his teneri. Rursum cum confessione ob aliquem defectum, quem æger bona fide ignorat, fuit invalida, si ipse de peccatis omnibus in genere doleat, uti par est, Extremam Unctionem omnia omnino remittit et abolet. Idem faciunt alia Sacramenta, sed per accidens; et Extrema Unctio id facit per se et proprie, quia a hoc peculiariter est instituta, et parata in fiducia vite ut amoueat omnia impedimenta, que animam euolantem et corpore ab ingressu cœli remoueri pos-

sunt. Quocirca nulli est negligenda, quia multi per eam saluantur, qui alioqui damnarentur; multi recta in cœlum evolant, aut breuiter in Purgatorio expiantur, alioqui diu in eo expiandi. Ita passim Interpretes et Bellarminus, *De Extrem. Unct.*, cap. viii, cujus rei excerpta suppetunt.

Hinc nonnulli inferunt B. Virginem in fine vite non suscepisse Extremam Unionem, nec ejus fuisse capacem, quia nullum in ea fuit peccatum, aut peccatorum reliquia. Unde in ea falsa fuisset forma, dicendo: «Indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, auditum, » etc. Rursum ipsa non eguit confortatione in morbo et morte, imo sine morbo, ex amore et desiderio fruenti Christo suo filio creditur animam exhalasse. Ita Gabriel, Paludanus, Victoria et Eckius.

Verum contrarium, scilicet eam fuisse inmemor, docent Albertus, Sylvester, Canisius, quos tunc et sequitur Suarez *III part.*, tom. II, dist. 18, sect. 3. Ratio est, quia proprius effectus Extremæ Unionis est confortare hominem in ultima lucta contra insidias inimici, non vero peccatorum remissio, nisi sub hæc conditione, si que habeat æger, ut ait Jacobus. Decuit ergo B. Virginem hoc Sacramentum uti et cætera (excepto Ordine, Penitentia et Matrimonio) suscipere, ut fidelibus præberet exemplum humilitatis et vite Christiane. Ad argumentum respondet Suarez, formam intelligi conditionate, scilicet: «Si quid deliquisti per visum, » etc. Melius respondebimus, illam alia forma, v. g. Ambrosiana (quam superius recitavi) fuisse inunctam, que peccatorum non facit mentionem. Porro quod Albertus ait, eam usurpasse sacramentum Penitentiae et confessam S. Joanni, passim alii redargunt: propria enim materia penitentiae sunt peccata propria, qualia nulla habuit sanctissima Virgo, idque ipsa optime sciebat, utpote lumine diuino, æque ac gratia, plenissima.

Denique falsum est quod scribit Guilielmus Durandus, lib. I *Rational. divin. offi.*, cap. viii, num. 23, et Eckius, hom. 56 et 58 *De Sacrament.*, scilicet quod infirmus debet semel tantum in anno, licet sæpius ægrotet, ungi, aut non nisi post plures menses: nec enim Extrema Unctio imprimi characterem. Repetitur ergo potest quoties is qui e morbo conuuluit, in eum, vel alium rursus incidit, ac periculose ægrotat. Ex dictis patet S. Jacobum tres assignare effectus Extremæ Unionis. *Primus* est, salus anime et subinde corporis; *secundus*, alleuatio infirmi; *tertius*, peccatorum, si que sint reliqua, remissio.

46. CONFITEMINI ERGO ALTERUTRUM PECCATA VESTRA. — Pro ergo Syrus habet *¶ don*, id est *autem*, Græci nonnulli (nam plures non habent) *de*, id est *igitur*. Vocula ergo, vel *autem* connectit hæc præcedentibus, *g. d. Dixi de Extrema Unctione: «Si in peccatis sit, remittentur eis, »* scilicet si is qui ungitur ea ignoret, aut eorum sit oblitus: nam si eorum sit conscius, debet ea ante Extre-

nam Unionem confiteri, ut docet Innocentius I, epistola I ad *Decentium*, cap. viii. Ut ergo eam rita suscipiatis, «confitemini alterutrum peccata vestra, » id est, confitemini homines hominibus verbis similibus, puta illis, quibus a Christo demandata est absolvendi cura et potestas, scilicet sacerdotibus, juxta illud I *Petri*, iv: «Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes.» Sie vulgo dicimus: Doceat invicem; curate invicem, sustentate invicem, sacrificate pro invicem: nimirum ut qui docti sunt, doceant indoctos; qui medici sunt, curent ægros; qui divites sunt, sustentent pauperes; qui sacerdotes sunt, sacrificent pro laicis: illa enim verba exponenda sunt apposite ad subjectam materiam, gratiam et officium cuiusque. Ita exponit *scd.*, S. Bernardus in lib. *Medit.*, cap. ix; Hugo Victorinus, lib. II *De Sacrament.*, *part. XIV*, cap. i; Alcinus, *epist. 26 apud Henricum Canisium*, tom. I *Antiquit. lect.*, et Concilium Senonense, *decret. x*, ac S. Augustinus, lib. II *De Visit. infortiorum*, cap. iv (licet Doctores Lovanienses dubitent an hic liber sit S. Angustini, et Erasmus neget). Accedunt S. Bonaventura et Alexander Alensis mox citandi. Hinc patet agi hic de confessione sacramentali: quod perperam negat Erasmanus Cajetanus.

Dices: Cur ergo ait S. Jacobus: «Confitemini alterutrum?» Cur non expresse dicat: Confitemini sacerdotibus? Respondeo *primò*, ad leniendum confessionis onus et verecundiam, *g. d.* Confiteri debetis, at non angelis, coram quibus, utpote purissimis et sanctissimis, nimis erubesceretis peccata vestra, presertim carnalia denudare; sed hominibus, puta sacerdotibus, qui iisdem tentationibus et peccatis obnoxii sunt, vel fuerunt, aut esse possunt. «Alterutrum » ergo, id est, homo homini, similibus similibus, frater fratri confitemini, puta sacerdoti, qui licet officio sit superior, naturam tamen est par, infirmitate similibus, obligatione confitendi equalis.

Secundo, ut significet sacerdotes æque ac laicos sua peccata confiteri debere. Noluit ergo dicere: Confitemini presbyteris, ne presbyteri putarent se onere confitendi eximi, eo quod absolverent sit laicorum confessiones excipere, eosque absolvent quasi iudices; sed iudicium personam debere depone, sequi facere reos cum peccata sua confitentur: quasi dicat: Confitemini alterutrum, presbyteris scilicet, ita ut, cum ipsi peccant, similes aliis presbyteris confitentur. Ita Serarius hic, et Turrianus in lib. II *Constit. S. Clement.*, cap. xviii.

Tertio, ut innuat Jacobus consilium esse, non præcepti, non tantum sacerdotibus, sed etiam laicis peccata confiteri, sive reconciliationis mutua causa, sive humilitatis studio, sive ad petendum consilium et auxilium, sive ad majus charitatis vinculum, presertim imminente discessu et morte. Unde multos Sanctos ad fecisse legitimus, ut S. Gregorius toto cap. ultimo *Moralium*. Et in Relegionibus viri religiosiores idipsum facere solent,

ac offensarum suarum et scandali quod sua tepiditate, vel impatiente, aut cholera sociis dedunt, ab eis veniam petere. Id ipsum significat et monet hic S. Jacobus. Unde Beda: In hac, ait, Jacobi sententia debet esse discretio, ut quotidiana levitae peccata alterutrum conqualibus confiteamur, ut orent pro nobis; sed gravia juxta legem sacerdoti pandamus, ut ille ab eis nos absolvat, quod laici facere nequeunt. Et Simeon Thessalonicensis, lib. *De Divino templo*, ait haec Jacobi verba ab Episcopo, dum preces populi prono capite postulat, et se peccatorem confitetur (uti facit sacerdos in introitu Missae) impleri. Et S. Ephrem, tom. II, p. 72, in reprehensione sui et confessione implorans fratrum erga se commiserationem, citat hunc Jacobi locum.

Quarto, ex hoc Jacobi loco nonnulli censuerunt, absente sacerdote, confitendum esse laico: unde Aleuinus, *epist.* 26, Scotis id persuadere volens: Jubetur, inquit, ut confiteamur alterutrum, id est homo homini, reus iudici, egrotus medico. Idem suis sancti S. Franciscus in *Regula*, cap. XX, citans hunc Jacobi locum. Id ipsum fecit Baptista catechumenus, qui, isse S. Augustino, uti refertur *De Consecrat.*, dist. 4, cap. *Sanctum est*, in navi orta tempestate a laico baptizatus est: ille enim ab hoc jam baptizato absolutionem petiit, et impetravit. Idem liquet ex Concilio Triburiensi, quod citatur in *Decretal.*, cap. *fures, de furtis*. Dicitur quae fures et latrones, si comprehensi aut vulnerati Presbytero vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non esse negandam. Unde putarunt aliqui in articulo mortis, deficiente sacerdote, laico faciendam esse confessionem, idque a Jacobo hic praecipit, ac proinde laicum tunc posse confitentem absolvere. Id videtur innuere S. Thomas in *Supplem.*, Quaes. VIII, art. 2, ad 1, et Abulensis in *Levit.*, cap. XVI, Quaes. XXIV, Quin et S. Franciscus in *Regula*, cap. XX, suis Religiosis ita praescribit: « Si Sacerdotem habere non poterunt, confiteantur fratri suo, sicut dicit Apostolus Jacobus: Confitemini alterutrum peccata vestra. » Sed illico subdit: « Non tamen ob hoc dimittant recurrere ad sacerdotes, quia potestas ligandi atque solvendi solis sacerdotibus est concessa. »

Verum dico, confessio facta laico nullo modo est sacramentalis, neque unquam fuit necessaria. Prior pars patet, quia laicus non habet potestatem clavium, confessio autem sacramentalis fit propter absolutionem. Secunda pars patet, quia nullum est preceptum, nec divinum, nec Ecclesiasticum, nisi de confessione facienda sacerdoti; deinde quia necessitas confessionis nascitur ex necessitate absolutionis, quam laicus non potest dare.

Dices: Cyprianus, lib. III, *epist.* 17, contendit ut lapsi in persecutione possint in articulo mortis, si sacerdos non adfuerit, apud Diaconum exomologem facere, et manus impositionem in penitentiam accipere; et auctor lib. *De Vera et falsa*

penitentia, cap. X: « Tanta vis, ait, est confessionis, ut si deest sacerdos, conficitur laico. » Sic et Beda verbis paulo ante recitatis. Similia habet Glossa in cap. *pastoralis*, de officio iudicis ordinato (tamen in quibusdam exemplaribus correctioribus sunt ista jam deleta). Respondeo, Cyprianus loquitur de confessione, quae ab agentibus penitentiam publicam fieri solet in eum finem, ut absolvantur ab excommunicatione, et reconcilientur ab Ecclesia: quae confessio potest fieri Diacono habenti jurisdictionem absolventi ab excommunicatione. Conjectura autem D. Pammeli, quia dicit forte absente Episcopo, et presbyteris carceribus inclusis, ex privilegio quodam in necessitate Diaconis permissam et concessam fuisse penitentiam reconciliationem, sicut a S. Gregorio presbyteris concessam legitimis sacramenti Confirmationis administrationem, nullo modo est probabilis, tum quia nemo hoc inquam dixit, tum quia Diaconus non habet sacerdotalem characterem, et longe major est distantia inter diaconum et presbyterum, quam presbyterum et Episcopum; tum denique quia Episcopus nullo modo potest concedere administrationem sacramenti Confirmationis, sed soli Christi vicario hoc concedunt: ergo multo minus potest concedere Diacono administrationem sacramenti Penitentiae, sicut nec potest ei concedere consecrationem corporis Domini. Auctor vero lib. *De Penit.* et Beda commendant hanc confessionem non tantquam necessariam, sed tantquam utilem, tum quia homo excitat in se facilius dolorem peccatorum, dum ea alteri confitetur; tum etiam quia per illam verecundiam ex parte satisfaci pro peccatis; tum denique quia consilium et consolationem ab altero accipere potest. Unde etiam Magister sententiarum et Doctores in IV, dist. XVII, Quaes. XVII, laudant hanc confessionem in extrema necessitate laico factam, quod intellige, quando abest scandalum, et omne aliud periculum quod ex tali confessione posset provenire. Quod autem D. Thomas in *Supplem.*, Quaes. VIII, art. 2, ad 1, ait in necessitate penitentem debere confiteri cui potest, non est preceptum, sed consilium, ut intelligit Sotus: quod tempore D. Thomae frequentius erat in usu quam modo. Quod autem addit defectum sacerdotis a summo sacerdote tunc suppleri, intellige, suppleri quoad consecutionem remissionis peccatorum, si alter est contritus, non autem si tantum est attritus, quia nulla extat hujus rei promissio: unde illa supplere esset omnino praeter legem ordinariam. Porro laicus audiens confessionem, non potest confitentem absolvere: sic enim usurparet officium sacerdotis, faceretque sacrilegium. Sed foretne irregularis? Affirmat D. Soto: quia, inquit, cap. *si quis*, de Clerico non ordinato, imponitur poena irregularitatis solemniter baptizanti, aut aliquod divinum officium exercenti sine Ordine: nomine autem officii divini continentur omnia Sacramenta. Verum me-

hus alii negant, quia nomine officii divini ex usu Canonum intelligitur solum sacrificium Missae et solemniss decantatio Evangelii, aut Epistolae. Ita Sylvester, verbo *Confessor*; Ledesma in IV, dist. II, Quaes. VII, art. 3, et alii.

Denique errat Thomas Anglicus hic dum institutionem confessionis tribuit Ecclesiae, Jacobo promulgationem, Christo tantum insinuationem, eum scilicet B. Petro dedit claves; imo Canon *Quidam Deo*, tit. *De Penit.*, dist. I, cum Glossa, videtur institutionem confessionis tribuere S. Jacobo: sed per institutionem intellige expressam denuntiationem, quam praes. S. Petro, Paulo, Joanne et Juda facit hic S. Jacobus. De fide enim est hoc Sacramentum, aeque ac cetera, a Christo Domino immediate esse instituta, uti definit Concilium Tridentinum, sess. XIV, cap. I *De Extrema Unct.* Unde S. Bonaventura, in IV, dist. XVII, art. 1, Quaes. III, et Alensis, *ibid.*, num. 3, art. 2, docent confessionem a Christo institutam, sed a Jacobo hic promulgatam.

Porro quam peccatori necessaria sit confessio ad salutem, patet exemplo Severi, qui mortuum sine confessione defunctum, ideoque raptum ad tartara suscitavit, ut confiteri posset: ut narrat S. Gregorius, I *Dialog.*, cap. ult. De ejus utilitate plura dixi *Aetor.* XIX, cap. I *De Mirac.*, cap. III, IV, V, VI; auctor Vitae S. Bernardi, lib. I, cap. IX; S. Bonaventura in Vita S. Francisci, cap. X; Alanus Copus, lib. II *Dial.*, cap. ult.

Praefare S. Bernardus, *epist.* 113, explicans illud *Psalm.* xcv, *Confessio et pulchritudo in conspectu ejus*: « Revera, ait, ubi Confessio, ibi pulchritudo, ibi decor: si peccata sunt, in Confessione lavantur: si bona opera, mundantur. Cum mala tua confiteris, sacrificium est Deo spiritus contribulatus: cum Dei beneficia, immolas Deo sacrificium laudis. Ama Confessionem, si affectas decorem. Bonum animae ornamentum Confessio, quae peccatorem purgat, et justum reddit purgatorem: absque Confessione justus judicatur ingratus, et peccator contritus reputatur. Confessio igitur peccatoris est vita et justae gloria. »

Denique mira est vis confessionis, ut uno verbo impetret a Deo omnium peccatorum, etiam gravissimorum, indulgentiam, Deique reconciliationem, uti impetravit David; dicendo enim: « Peccavi Domino, » illico audivit Nathan: « Dominum quoque transtulit peccatum tuum, non morieris. » II *Reg.*, cap. XII, vers. 13. Memorabilis est Glossa Hebraeorum in illud *Cantic.* v, 2, *Aperi mihi, soror mea*, aperte a Galatino, lib. VIII, cap. VIII: « Filii mei, ait, edite mihi aperturam unam penitentiam, sicut est foramen acus; et ego aperiam vobis aperturas misericordiae, per quas intrant quadrigae et currus. »

ORATE PRO INVICEM, — tum laici pro laicis, tum sacerdotes pro sacerdotibus, et laicis praesertim

infirmis, quando eos invicunt; de illis enim huic usque egit, et sacerdotas a Deo et Ecclesia ordinati et deputati sunt, ut nomine Ecclesiae orent pro fidelibus omnibus, sinque quasi publici legati et mediatores inter Deum et populum; unde et sequitur: « Ut salvemini, » graece, *tribez*, id est, ut sanemini, scilicet ab infirmitate quae vos detinet. *De penit.* ad rom. 13: « Oratione fidei salvabit infirmum. » Hinc ex usu Ecclesiae pro infirmis inunctis leguntur Litanie, quasi communes omnium preces, ad implorandum iis in ultimo agone operam sanctorum contra daemonum phalanges. Generalis tamen haec sententia ad omnes, etiam laicos, extendenda est: charitas enim dicitur et insigat, ut pro invicem oremus, ut sanemur, id est, salvemur tam animo, quam corpore: pluris enim est sanitas animae quam corporis. Id ipsum confirmat exemplum Eliae, quod subdit Jacobus. Nota post eam validior est oratio, utpote quae ab anima pura et sancta, Deique amica et filia ad Deum patrem emittitur, qui voluntatem timentium se facit, Ps. cxvii, 19. Sic Job, jussu Dei orans pro amicis, eis veniam impetravit, cap. ult., v. 8. Judith postulans preces civium, Holofernem occidit, cap. viii. Jeremias pro populo orabat, Deoque irato quasi manus ligabat, cap. xv, 11. Unde et post mortem visus est pro eodem supplicare, II *Machab.* xv, 14. Pro S. Petro in carcerato oravit tota Ecclesia, eique libertatem impetravit, Act. xii, 3. Paulus pro aliis oravit, et aliorum preces pro se postulavit, Rom. I, 9, et cap. xv, 30; *Coloss.* IV, 3. S. Joannes Christus pro apostolis omnibus orat, *epist.* III, cap. II. Denique Christus orat pro apostolis omnibusque fidelibus, *Joan.* cap. xvii, vers. 11.

Porro utilis est oranti orare pro aliis, quam pro se solo, primo, quia libentius sacrificium orationis accipitur, cum in conspectu misericordis judicis proximi dilectione conditur; quare communibus et alternis plus agimus orationibus, quam singularibus aut privatis, » ait S. Augustinus, *epist.* 97. Secundo, « quia dum singuli orant pro omnibus, etiam omnes orant pro singulis, » ait S. Ambrosius, lib. *de Abel*, cap. IX, qui et addit: « Alia magna remuneratio est, ut orationibus singulorum acquirantur singulis totius plebis suffragia. » S. Chrysostomus, sermone 5 *Ne desperemus* esserit optimum esse participem fieri orationum, quas fundunt sancti, adeoque Deum saepe itis tribuere, quod nostris, quia indigni sumus, non tribuit. S. Gregorius, lib. I, *epist.* 24, creatus jam pontifex, postulat pro se orari: « Ne suscepta me pondera, ait, ultra vere premant. Memor vero quod scriptum est: Orate pro invicem ut salvemini, etiam impendo quod peto, sed recipiam quod impendo: dum enim non vobis per orationem opem conjungimus, quasi ambulantes per lubricum, vicissim nobis manum tenemus; fitque ex magna provisione charitatis,

ut eo singularum robustius charitas perfigatur, quo in alterum alfer inicitur. » Vere S. Augustinus : « Nisi Stephanus orasset, ait, Ecclesia Paulum non haberet. » Rursum S. Gregorius, lib. V *Registr.*, epist. 149 : « Preces etiam nostrae, inquit, tanto celerius in Domini pietatis aurem subleventur, quanto eas vicissim pro nobis fusas charitatis ardor excauit. »

MULTUM ENIM VALET DEPRECATIO (*δίνω*, id est precatio, quae in indignitate et afflictione suppliciter fit ad eam levandam; *δέχομαι* enim est indigere) JUSTI ASSIDUA. — *Ἐργασίαν*, id est elaborata, strenua, efficax, vivida; Pagninus, *intenta*, quae scilicet tota animi contentione ex fundo pectoris ardenti spiritu, certaque fide et spe formatur et emittitur. Haec enim quasi cogit Deum dare quod petitur. « Assidua » ergo, id est, intenta et instans, ut assequatur quod petit. « Assiduis » enim latine proprie idem est quod jugis, continuus, et quasi assidens rei cui incumbit. Ita Festus, Inde *secundo*, « assiduis », idem est quod intentus, diligens, sollicitus. Sic Cicero, lib. I *De Orat.*, scripturam diligentem et elaboratam vocat assiduam. Et lib. *De Senect.* : « Semper, ait, boni assiduique domini referta cella vinaria, olearia, et penuria est, villaque tota locuples est. » *Tertio* « assiduis » per metalepsin idem est quod locuples et probatissimus. Ita a Gellio, lib. XVIII, vocatur « classicus assiduisque scriptor, non proletarius. » Simili modo oratio assidua, primo, est intenta, elaborata, sollicita. *Secundo*, continua, donec obtineat quod tam sollicite petit. *Tertio*, probata et locuples, quia totam se dat Deo, omnesque corporis et animae vires in oratione impendens Deo tradit : locuples ergo est in Deum, dum ei se suaque liberaliter offert, ut eum vicissim sibi obliget, et liberalem in dando id, quod petitur, esse suadeat et pene compellat. Sic Graecum *ἐργα*; idem est quod *ἐργον*, id est in opere existens, operi intentus, sollicitus, strenuus, acer, continuus, donec opus suum conficiat. Talis ergo energia, efficacia, intentio et contentio requiritur in oratione, qualem in opere, v. g. in studio adhibet studiosus, in fabrica architectus, in praelio miles et dux ut victoriam obtineat : ut scilicet ab efficaci principio, puta ab animo et spiritu ardenti et vehementi incitata, et quasi animata ardens sit et vehemens, ac ardentia suspiria, quasi pilas et tormento bellico ignitis, in caelum ejaculetur, quibus Deum feriat et quasi sauciat, cogatque dare quod flagitat. Talis erat oratio S. Catharinae Senensis, quae obsecrans dicebat : « Domine, non discedam, non te dimittam, donec mihi hanc illamve rem, puta animam dones. »

Hinc *secundo*, oratio iusti multum valet, si sit *ἐργασίαν*, id est agens, operans, non desideriosa et torpens, sed bonis operibus intenta iisque comitata, alata et armata : opera enim tum orantis, tum ejus pro quo oratur, puta peni-

lentie, vite emendatio, observatio mandatorum, et exercitium charitatis, patientiae, humilitatis aliarumque virtutum faciunt orationem efficacem et quasi omnipotentem, ait Maximus, *centuria III*, cap. viii et lxxxiv, et ex eo Theodoros Studita, *serm.* 107. Sic Paulus, *Galat.* v. 6, ait multum valere fidem quae per dilectionem operatur, graece *ἐργασίαν*. Hoc est quod angelus docet Tobiam, cap. xii, 8 : « Bona est oratio cum ieiunio et elemosyna, magis quam thesaurus aureocondere. »

Ieiunium ergo, id est, afflictio corporis et spiritus, ac praesertim animi contritio, gemitus lacrymae dant orationi vim Deumque quasi cunctum ut afflicto succurrat. Unde : « Quando orabas cum lacrymis, » ait Raphael Tobiae, cap. xii, vers. 12, « exauditus es ; » et Judith, cap. viii, 14 : « Indulgentiam ejus, inquit, fuis lacrymis postulemus, » et Magdalena veniam impetravit, cum « lacrymis cepit rigare pedes ejus, » *Luce* vii, 38. Unde recte ait S. Nazianzenus, orat. 1 *Contra Julianum* : « Piorum lacrymae peccati diluuntur, et mundi expiamentum. » Et Climacus, *gradus* 7 : « Major ac potentior baptismate, post baptismum est fons lacrymarum. » S. Maximus, hom. *De pavit. S. Petri* : « Quiliores, ait, lacrymarum preces sunt, quam sermuntum : quia sermo in precando forte fallit, lacryma omnino non fallit ; sermo enim interdum non totum profert negotium, lacryma semper totum prodit affectum. » Chrysostomus, hom. 30 in *Genes.* : « Quidnam die, oro, oculis illis formosius, perpetuo lacrymarum imbre, et quasi margaritarum decore ornatis ? » S. Gregorius Nyssenus, orat. funebri *De Placilla* : « Vulnerum animi, inquit, tanquam sanguis lacrymae sunt, » S. Leo, *serm.* 9 *De passione* : « Felices, inquit, S. Apostole, tuae lacrymae, quae ad diluendam culpam negationis virtutem sacri habuere baptismatis. » Unde Petrus Cellensis, lib. *De Paulus*, cap. xii : « Diabolus, ait, tolerabilius sustinet flammam, quam lacrymam nostram. »

Expostulavit graviter Antipater cum Alexandro Magno per litteras de Olympia Alexandriae ipsius matre, enixeque contendit a rege, ut illate sibi per summam insolentiam iniuria quam primum rescirentur. Legit sedate querelas Alexander, et nobili illo apophthegmate respondit : « Ignorare videtur Antipater, quod una matris lacryma multas debet epistolae. » Una pariter peccatoris lacryma igne eliquata contritionis, multas casus gravissimas illatas Deo debet iniurias. Petrus Chrysologus, *serm.* 93 : « O quanta, ait, vis est in lacrymis peccatorum ! rigant caelum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam divina promulgatione sententiam. » Anselmus Laudunensis, sive Glossa interlinearis in illud *Tob. iii*, 14, *In oratione perstitens cum lacrymis deprecatur Deum* : « Oratio Deum, ait, lenit, lacryma cogit ; haec ungit, illa pungit. » S. Bernardus, *serm.* 30 in *Cantic.* : La-

crymae penitentium, inquit, vinum sunt angelorum, » inno Dei ipsius, quo ipse se oblectat et quasi sitim suam sedat, iuxta illud *Ps. lv*, 9 : « Postuis lacrymas meas in conspectu tuo. » Ubi Tigurina variet, *lacrymas meas repono in languentulam tuam*. Merito ergo exclamat Justinianus, lib. *de Ligno vitae*, cap. ix : « O lacryma humillis, tua est potentia, tuum est regnum. Tribunal iudicis non vereris, amicorum tuorum accusatoribus silentium imponis, non est qui te ad Deum accedere vetet ; si sola intres, vacuum non redibis. Quid plura ? vincis invincibilem, ligas omnipotentem, aperis caelum, fugas diabolum. »

Nota *est iusti*, intellige iniquis, sed praesertim ejus qui est minister Ecclesiae et presbyter, quem decet omnino esse justum, maxime cum Extremam Unctionem aliaque Sacramenta ministrat. Rursum iusti oratio debet esse *ἐργασίαν*, id est, *intenta*, operosa, efficax, assidua, qualis fuit S. Jacobi nostri, cognomento Iusti ; cuius genua ex continua oratione callum obtulerant, uti dixi in Proemio. Talis pariter fuit S. Benedicti, S. Francis, S. Dominici, S. Thomae Aquinatis, qui proinde asserant se nihil perfisse unquam, praesertim per B. Virginem, a Deo, quod profusus non impetrasset. *Sanctorum enim mentes* sunt quasi altare thymiamatis, quod iuge orationum et suspiriorum thymiana, Deo odoratissimum et gratissimum exhalat. Talis fuit Abraham orantis et impetrantis ut parceretur Sodomae, si in ea invenirentur decem iusti, *Gen. xviii*, 32. Iustus ergo unus plures est apud Deum, quam omnes peccatores, quam caelum et terra. « Sanctorum deprecatio est commune omnium morborum remedium, » ait Theodoretus in *Hist. Relig.* cap. xvi. Quid mirum ? Augustus Caesar, capta Alexandria, licet illi ob injurias sibi illatas indignans, pepercit in gratiam Arij philosophi Alexandrini, amici sui. Ad Deum longe clementior est Augusto, longe liberalior. Quocirca Deus per Jeremiam, cap. v, 2, vociferatur : « Circuite vias Jerusalem, et aspice, et considerate, et querite in plateis ejus, an inveniat virum facientem iudicium et querentem fidem, et propitius ero ei. » Iusti ergo sunt bases, fulera et columnae urbium, provinciarum et regnorum. « Quis dubitet mundum precibus stare Sanctorum ? » ait Rufinus, praefat. in *Vitas Patrum*. Peccatoris vero oratio parum valet, nisi is penitent et opem a Deo convertendi se petat, uti fecit S. Magdalena, Publicanus, S. Petrus, S. Paulus. Talis praeter omnibus fuit oratio Moysi *Exodi xxxii*, 10. Nam, ut ait S. Basilius, orat. 2, quae est de *Precautione* : « Magni ponderis eorum auxilium est, qui possunt precibus flectere Deum ; et supplicationes mutuae cum in hac vita salutare sunt, tum cum ex hac vita decedemus, copiosum nobis vitium ad vitam futuram suppediabant. »

Nota *secundo*, Cassianus, *Collat.* VIII, cap. xxxii, ultos modos et causas assignat, quibus oratio

redditur efficax : « Habes, ait, in duorum consensione fructum exauditionis Domini voce signatum, secundum illud : Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quaecumque pefferint, fiet illis a Patre meo, qui in caelis est. Habes etiam in fidei plenitudine, quae grana sicut granum sinapis, diectis monti huic : Transi hinc, et transibit, et nihil impossibile erit vobis. Habes in assiduitate orationum, quam propter indefessam petitionum perseverantiam ; importunitatem sermo Domini nominavit : Amen enim dico vobis, quia si non propter amicitiam, vel propter importunitatem ejus surget, et dabit ei quantum opus habuerit. Habes in elemosynarum fructu : Conclude, ait, elemosynam in corde pauperis, et ipsa orabit pro te in tempore tribulationis. Habes in emendatione vite et operibus misericordiae, secundum illud : Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes. » Et post pauca, quibus infructuosa ieiunij sterilitas castigatur. « Tunc, ait, invocabis, et Dominus exaudiet te ; clamabis, et dicit : Ecce ascium : Nonnunquam sane exaudiri etiam tribulationum nimietas facit, secundum illud : Ad Dominum, cum tribularer, clamavi, et exaudivit me ; et iterum : Ne afflixeris advenam, quia si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. »

Nota *tertio*, S. Thomas, *serm.* in *Rogationibus* ostendit quantum oratio iusti valet, ex sex ejus effectibus. *Primo* enim, ait, *ira* *hominis* mitigat, sese opponens ut seutum, *Sapient.* xviii, 24 ; impetrat omnia, *Matth.* xxi, 21 ; inclinat Deum, ut homini obediat, *Josue* x, 14. *Secundo*, angeli assistunt oranti, *Daniel.* ix, 24 ; orationes eidem offerunt Deo, referuntque exauditionem, *Job* xii, 12. *Tertio*, oratio iusti hominem liberat a malis, et veniam impetrat, salutem praesentem et aeternam, corporalem et spirituales confert, hinc vers. 13. *Quarto*, Demones fugat et corde et corpore, *Matth.* xviii, 18. *Quinto*, angelis dominatur ; solem sistit, *Josue* x, 12 ; ignem caelo evocat, *IV Reg.* i, 10 ; caelum claudit, ut patet versu seq. ; mare et aquas dividit, *Exodi* xiv, 15 et 21 ; *Josue* ii, 16 ; mortuos et Purgatorio educit, *Ecclesi.* xlviii, 5 ; bestias ferocissimas cicurat, curat lepram, febrem, pestem omnesque morbos ; sedat tempestates, incendia, cliviones ; omnes virtutes et gratias a caelo accersit, adeoque Deum omnipotentem vincit et quasi ligat. Denique Origenes, hom. 9 in *Num.*, docet, Deum oranti plus concedere, quam postulet. Unde et orat Ecclesia : « Deus, qui abundantia pietatis tuae, et merita supplicum excedis, et vota, effunde super nos misericordiam tuam, ut dimittas quae conscientia metuit, et adiacias quod oratio non presumat. »

Egregie auctor *serm.* ad *Frates* in *eremo apud*

S. Augustinum, *serm.* 22, orationis efficaciam ostendit: «Orans Jeremias, inquit, confortatur in carcere, Daniel inter leones exultat, tres pueri in fornace tripudiant, Job in sterquilino triumphat de diabolo, latro de cruce paradisum invenit, Susanna a senibus defenditur, Stephanus de torrente in caelum suscipitur: non est igitur locus, in quo orare non debeamus. Orate igitur semper, et in omni loco, et pro invicem, ut salvemini. Oratio sancta est columna virtutum, deitatis scala, viduarum fidei, angelorum cognata, fundamentum maris, monachorum corona, conjugatorum levamen.»

17. ELIAS HOMO ERAT SIMILIS NOBIS PASSIBILIS. — Glossa, *similis mentis et carnis fragilitate*; Græce *homonibus*, similibus affectionibus et passionibus obnoxius, quibus nos; et tamen ejus oratio fuit reseratio coeli, illud ad libitum aperiens, et claudens; terram humectans, et sicans; fecundans, et arefaciens. Probat orationem justis multum valere exemplo Eliae, ejus justitia et sanctitas, æque ac orationis efficacia in patrandis miraculis et portentis, apud Judeos erat celebrissima. Elias enim erat homo similis nobis. Id dicit *primo*, quia Elias jam raptus in caelum nobis est dissimilis et impassibilis. *Secundo*, quia vitæ fuit tam sublimis, adeoque thaumaturgus, et angelus potius videri posset, quam homo. Unde et curru igneo raptus est in caelum; ut Elias, ait S. Chrysostomus, *serm.* De *ascensione Elie*, videatur fuisse *Deus*, id est *sol*, e terra in caelum ascendens. Sic enim Judei Malachiam, Aggeum et Joannem Baptistam putarunt esse angelos incarnatos. Hinc et Elias dicitur quasi *יְהוָה* Elia, id est, *Dominus meus Deus*, teste Pagnino in *Nomin. Hebr.*, vel *fortis meus Deus*. Unde S. Athanasius, *Apolog. De Fuga sua*, ait Eliam nominatum esse Deum. Quocirca *Ecclesiastici*, *xlviij*, 1: «Surrexit, inquit, Elias propheta quasi ignis, et verbum ipsius quasi facula ardebat;» totus enim ardebat zelo Dei, idque prodigio significatum esse asserit Epiphanius, *lib. De Vita Prophet.*, in *Elia*. Ait enim: «Quem cum eniteretur parens ejus, talis sol ac patri visio apparuit: viri nivem quemdam præ se ferentes habitum pusionem *ψυδ* lutabant, matrisque uberibus in ignem evellabant, quin et flammam ignis loco cibi ministrabant. Profectus est itaque genitor in Jerusalem, visaque ad sacerdotes retulit. Respondit autem illi chromatismus (id est, oraculum, sive responsor): Cave manifestum facias: erit quippe lumen filii hujus domicilium, sermoque ejus demonstratio atque sententia brevis, et judicabit Israel cum in igne, tum rhomphaea. Hic est ille Elias qui ter ignem e caelo deduxit, quique imbrem sua lingua gestavit, mortuos item suscitavit, et in caelum denique nimbo, seu turbine ignis assumptus est.»

Tertio, quia Hebræi tradunt Eliam eundem esse cum Phinees, filio *אֶזָּזָרִי* pontificis, qui ob zelum meruerit immortalitatem, vivere scilicet usque ad

finem mundi. Quem errorem secutus est Petrus Damianus, *epist. 14 ad Nicolaum Pontificem*. Id facite hic confutat Jacobus, dicens eum passibilem et mortalem. Hunc errorem pariter confutavi *Num.* *xxv*, 13. Sensus ergo est, *q. d.* Si Elias vir justus et sanctus tanta orando impetravit a Deo: ergo similiter oratio aliorum justorum magna impetrabit a Deo; Elias enim non fuit angelus, nec altius nature quam nos; quin et per omnia nobis fuit similis; sed habuit magnam in orando fiduciam, eaque impetravit quæ naturaliter erant impossibilia: eandem per Dei gratiam induamus et nos, ac similia impetrabimus.

Moraliter S. Gregorius, *lib. XIX Moral.*, v, notat Deum Elie et Sanelis per quos tanta operatur, relinquere innatam fragilitatem, ne ex Dei operibus superbiant, eaque sibi arrogant. «Cum, ait, Elias tot virtutibus in alla profecisset, tamen mulierculam (Jesabel) fugit, de manu Dei mortem petit, nec accipit, etc. In illis virtutibus Elias, quid de Deo acceperat; in istis infirmitatibus, quid de se esse poterat, agnoscebat: illa potentia virtus fuit, ista infirmitas custos virtutis: in illis virtutibus ostendebat quid acceperat, in istis infirmitatibus hoc quod acceperat, custodiebat. In miraculis monstrabat Elias, in infirmitatibus servabatur.»

ET ORATIONE ORAVIT (id est ferventer oravit: hanc enim vim habet geminatio) UT NON PLERET SUPER TERRAM, ET NON PLUIT ANNOS TRES. — *Lib. III Reg.* *xvii*, 1, dicitur tantum quod Elias hanc societatem prædixerit. Jacobus addit ipsum eandem suis precibus conciliasse et impetrasse, idque ex ingenti honoris divini zelo, ut scilicet ostenderet se verum et efficacem Dei veri esse Prophetam; utque Achab et Jezabel eorumque impios subditos, qui colebant Baal, hac poena castigaret, et ad veri Dei hanc plagam immittens cultum reduceret. Quocirca jure S. Chrysostomus, *hom.* 16, ex variis Matthæi locis: «Eliæ, inquit, lingua fuit quasi coeli clavis: factus est enim velut arbiter, ejus nutu et cohiberentur, et defluerent imbres. *Quis enim oratio*, inquit Tertullianus, *lib. Advers. Psychicos*, cap. vi, jejunio atque abstinentia robore vim habuit impetrantem;» idque ad hoc ut caelum impiis clauderetur, qui terræ polluerant,» ait S. Ambrosius, *lib. De Elia*, cap. ii. Fuit huius ingens Elie zelus; non tamen nimius, uti videtur dicere S. Chrysostomus, qui *serm.* 1 *De Elia*, in fine, causam raptus Elie in caelum dat nimium ejus zelum, ne eo orbis perderetur et periret. «Nam si diu tibi mandandum in terris, ait, propediem humanum genus quod a te plectitur, absolveretur. Transi ergo in caelos, o Elia: non potes ignis cohabitare calamo. Impeccabiles confutabiles post hæc habiturus es, inter angelorum choros habitare te faciam.»

Idem, *serm.* De *Eliæ et Petro*, nominat Eliam terrestrem angelum, caelestem hominem, qui per humum ingredis: caelum clauderet, aquarum

custos esset: ejus enim lingua thesaurus erat aquarum, qui coeli nubes lingua contineret, non precans nec obsecrans; sed statim ut verbum veritatis emisit, caelum clausit, imo fecit quæ aeneum: ejus sermo in terræ viscera quasi febris incubuit, et illico arefacta sunt omnia; unde communis fuit ejus et comploratio puorum et matrum, ac summa desperatio, emortuas pecudes, jumenta, ferae, volucres, viri, fontes, flumina, lacus, et omnia in eis interierunt: universale naufragium terras obtinuit ex aquarum, non copia, sed inopia factum. Et tamen, inquit, nihil horum curæ erat Elie. Unde censet eum idcirco diu non fuisse exanditum a Deo, cum ejus opem imploraret fugiens Jesabelem per quadraginta dies, ut aliis compati et misereri disceret. Verum zelus Eliam excusavit; et zelus purgat facinus,» inquit ille. Quocirca oratione sua obtinuit tot prodigia quibus idololatrias pleteret et unus Dei veri cultum stabiliret. Unde illis poenitentibus illico prodigia stitit, et plagas revocavit. Hinc et ascendens in caelum merito audit ab Eliseo: «Pater mi, currus Israel et auriga ejus,» *q. d.* Tu, o Elia, eras totum robur Israel, qui magis juvas Israelis tua oratione et zelo, quam magna currum et equitum multitudo. Ita Chaldaei, Propocius, Vatablus, Cajetanus et alii ibidem. Tropologie: «Doctor populi mores corrigens, qualis erat Elias, currus est, quia mores populi tolerando portat; idem auriga est, quia eundem exhortando agit,» ait S. Gregorius, *lib. II in Ezech.*, *hom.* 21.

18. ET RURSUS ORAVIT, — penitente Achab et populo postulante pluviam, ejus clavem solus habet Deus, ut aiunt Hebræi. Elias typus fuit sacerdotis, qui caelum peccatori aperit, pluviamque gratiæ ei conciliat, dum eum absolvit et peccata remittit. Ita noster Turrianus, *cap. iv De Dogm. charact.* Porro Elias orans, «prout in terram posuit faciem inter gena sua,» *III Reg.* *xviii*, 22, ut hac difficili, attenta, humilii, verecunda, fidenti corporis compositione et situ, Deum quasi cogere ad dandum.

Rursus, septies oravit Elias ad impetrandam pluviam; pluvies enim misit puerum ut videret, num caelum nubibus obduceretur et parturiret pluviam; cumque ille nihil se videre diceret, Elias rediit ad orationem et intensius oravit, donec septima vice centissimè orans pluviam impetravit, *III Reg.* *xviii*, 44. Ita Beda. Sic sepe Deus initio orationis non concedit quod petimus, ut contentus et constantius oremus: quare tunc desperandum non est, sed spes excitanda et augenda, ac fidentius orandum. Qui id sciunt et advertunt, nunquam cadunt animo, sed semper animosius orationi instant, itaque votis suis potiuntur, aut certe melius quid obtinent.

COELUM DEDIT PLUVIAM. — Historia narratur *III Reg.* *xviii*, 1 et 41. Sic orans S. Hilarion quibus pluviam impetravit, de quo in ejus Vita ita scri-

bit S. Hieronymus: «Porro jam triennium erat (a morte S. Antonii) quod clausum coelum illas terras arefecerat, ut vulgo dicebant, Antonii mortem etiam elementa lugere. Accole ergo pluviam etiam elementa lugere. Accole ergo pluviam a servo Christi (S. Hilarione), id est, a B. Antonii successore deprecantur: quos ille cernens, mire doluit, elevatisque in caelum oculis, et utraque in sublime erigens palmas, statim impetravit quod rogarant.»

Sic nostro Elie homonymus Elías, Episcopus Hierosolymæ, sua sede inique pulsus ab impio Severo, Patriarcha Antiocheno, siccitatem, locustas et famem Palestinæ induxit, ut habet Vita S. Sabæ.

Sic S. Vilfridus Anglo-Saxones, suscepto Baptismo, a trienniali siccitate liberavit, ait Beda, *lib. IV Hist. Angl.*, cap. xiii.

Idem in Hispania fecit S. Audoenus, teste Volaterrano, *lib. XXI*, ac in Bohemia S. Adalbertus, ut habet ejus Vita.

Oratio ergo est clavis *coeli*. Ait S. Augustinum, *serm.* 226 *De Temp.*: «Oratio justis clavis est coeli: ascendit precatio, et descendit Dei miseratio.» *Ipsa ergo clavis est coeli, primo*, quia per illam Elias caelum clausit et aperuit; quinimo Josue, *cap. x*, vers. 13, caelum totamque caelestium orbium machinam vi orationis stitit; Ezechias etiam reflexit et retrogredi per decem gradus, *Isaia* *cap. xxxviii*, vers. 9. *Secundo*, quia fortissimè angelus caelorum præsidens oratio coelo deducit, et in opem elicit. Nam «cum orasset Eliseus, etc., ecce moens plenus equorum et currum igneorum in circuitu Elisei,» *IV Reg.* *vi*, 17. *Tertio*, quia quod mirabilis est, Deum oratio alligat, et quasi devinctum e caelo ad justos trahit, aut potius justos e terra in caelum trahit, Deoque illigat, ut *res illa* eis nocere possit. Docet id pulchre S. Dionysius, *III De Divin. Nomin.*, duobus exemplis, *caeleno* scilicet caelitus demisse, ibique fortiter affixæ; et funis scopulo alligati, dum navis jactatur fluctibus: que qui manibus ad se traheret, potius ipse ab illis traheretur. Vincitur ergo quasi ab orante Deo, sed hoc arctissimo orationis modo magis ille trahitur ad Deum, quam Deo trahatur ad ipsum. Huc spectat illud Dei populo irati ad Mosen orantem: «Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos,» *Exodi* *xxxii*, 10. «Cui enim dicitur, Dimitte me, ostenditur, quod tenendi abieci facultatem,» ait S. Hieronymus, *aus* in *cap. xiii Ezech.*

Allegorice S. Augustinus, *serm.* 201 *De Temp.*, Elias, ait, fuit typus Christi. «Sicut ergo, orante Elia, post tres annos et sex menses pluvia de caelo descendit, ita et in adventu Salvatoris tribus annis et sex mensibus, quibus predicare dignatus est, pluvia verbi Dei totum mundum feliciter irrigavit, et sicut tunc in adventu Elie omnes sacerdotes idolorum interfecti sunt et delati, ita in adventu veri Elie, id est, Domini nostri Jesu Christi, observatio sacrilega Paganorum destructa est.»

ET TERRA DEDIT FRUCTUM SUUM. — Hinc terra 9

Gentilibus culta quasi dea, dicta est *Ceres*, quasi *Ceres*, a gerendis fructibus, sicut a Graecis dicta est *Βασις*, quasi *Βασίς*, ait Cicero, lib. II *De Natura deorum*. Eadem dicta est et *Pandora*, quasi omne bonum donumque afferens et germinans. Hinc fabulati sunt Poetae Pandoram fuisse mulierem speciosissimam et gratiosissimam, cui singuli Dei sua dona dederunt, scilicet Pallas sapientiam, Venus decorem, Apollo musicam, Mercurius eloquentiam. Unde dicitur graece *Pandora*, quasi omnium donum, vel ab omnibus donata, vel omnibus bonis dotata. Vera S. Trinitatis, angelorum et hominum Pandora, est B. Virgo. Ipsa scilicet est paradus voluptatis et terra viventium. Vere enim Poeta Christum alloquens de ea ita cecinit:

Nec genitrice tua fecundior ulla parentum,
Tot bona per partum quae dedit una suum.

Verius Propheta ad ejus ortum suspirans: « Rorate, ait, caeli desuper, et nubes pluant justam; aperiat terra, et germinet Salvatorem, *Isaia* cap. XLV.

19. FRATRIS MEI. — Disparata a praecedentibus est haec gnome, iis tamen connecti potest. Respicit enim id quod dictum est vers. 16: « Confitemini ergo invicem peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini. » Huic enim apte hic Jacobus subnectit doctaque quanti momenti sit procurare peccatorum conversionem et salutem, sive prois orando, sive eos monendo, exhortando, etc. Magis enim convertuntur peccatores oratione impetrendo eis gratiam Dei efficacem, quam concionando.

SI QUIS EX VOBIS ERRAVERIT A VERITATE. — Duplex est veritas, speculativa et practica, sive fidei et morum. Veritas fidei est credere id quod fides orthodoxa docet; veritas morum est facere quod fides, lex et virtus faciendum dicant. Sicut enim veritas mentis est adaequatio et conformitas conceptus ad ipsum objectum, puta rem conceptam, dum scilicet mens ita concipit rem sicut in se est; et veritas oris est conformitas sermonis cum conceptu mentis, dum scilicet os loquitur ita quod mens sentit: ita veritas fidei est conformitas actus fidei cum objecto, puta re credenda, dum scilicet credit id quod vere credendum est; ac veritas morum et vitae est eorumdem conformitas cum sua regula, puta cum fide et lege Dei.

Pari modo duplex est error, nimirum fidei et morum. Error in fide est haeresis, vel infidelitas; error in moribus, est peccatum et scelus. Utraque veritas et utraque error hic accipi potest. Nam, ut ait Sapiens, *Proverb. XXI, 16*: « Vir qui erraverit a via doctus, in caetu gigantum commorabitur: » *gigantum*, id est damnatorum: nam gigantes crudeliter et superbi olim diluvio mersi, damnati ad inferos descendunt; et demones inferni incolae, mystici gigantes sunt, imo gigantum et superborum parentes. Hinc Scriptura infernum vocat locum gigantum, *Sap., XIV 6; Isaia XXVI, 14;*

Job XXVI, 5. Quin et Gentiles, teste Macrobio, I *Saturum. XX*, censent gigantes et Titanes significare impiam gentem deos contemnentem et negantem, ideoque Poetae arcanum pedes eius affluisse, ut significarent nihil eos rectum cogitasse, totius vitae eorum gressu atque processu in inferna vertere.

20. QUI CONVERTI FECERIT PECCATOREM AD ERRORE VITAE SUAE. — « Via » significat vitam, mores, actiones, modum vivendi. Convertit autem quis peccatorem orando, docendo, corripiendo, incitando, sanctae vitae exempla dando, elemosynas largiendo, benefaciendo, laudando, etc. *Primum* ergo convertentis animas instrumentum sit oratio. *Secundum*, charitas qua se omnibus accomodat, ad omnia se demittat, et cum Paulo omnibus omnia fiat. Rationem dat Chrysostomus, hom. 33 in I *ad Corinth.*: « Magnus, inquit, doctor est charitas, satis idoneus qui et tollat errores, et mores formet, et ad philosophiam manu doceat, et lapidibus homines reddat. Is proinde qui charitatem praeminet, » aliis succurrere debet, et omnes quantumvis perdit » lucrifacere. *Tertium*, mansuetudo, de qua S. Bernardus, serm. *De S. Magdalena*: « O quam leni, ait, et dulcissimo spiritu imbutus est spiritus illius, qui novit in spiritu lenitatis peccantem instruere, suspendere vindictam, et affectuosius visceribus inviscerare sibi peccatorem donec vitae reddatur. » *Quartum*, prudentia, « ut quibus verbum suadens et admonens non medetur, minime mediantur; quibus autem minae non medentur, virga medeatur; quibus vero virga non medetur, eos ignis deasciat, » ait Clemens, I *Pedag.*, cap. VII. Unde et sponsa, licet pulchra, nigram tamen se suis exhibuit, ut remissis et fugitantibus disciplinam, non candorem serenitatis, sed obscurum severitatis zelum exhibeat, ait S. Bernardus, serm. 28 *in Cant.*

SALVABIT ANIMAM EJUS A MORTE — presentem et aeterna: in presentem enim vita animae per peccatum moritur, quia per illud privatur gratia Dei. Sicut enim vita corporis est anima, ita vita animae est Deus, Deique gratia, ait S. Augustinus. In futura vero moritur in gehenna, quia patitur aeternos dolores et agonias mortis, semperque moritur, et nunquam est mortuus. Quanti ergo est convertere peccatorem? Tanti, quanti est animam salvare, liberare a peccato et gehenna, eique restituere gratiam et gloriam aeternam.

Praeclare S. Chrysostomus, hom. *De habenda cura salutis proximi*, tom. I: « Naute, ait, licet navis secundo vento feratur, cum tamen vident alios vel a longe naufragium facere, non ad propria spectantes utilitatem illorum contemnunt calamitatem; sed sistunt navem, detrahunt vela, eiciunt anchoram, proferunt funes, projiciunt tabulas, ut ille qui a fluctibus mergitur, forte aliquo illorum arrepto emergat. Imitare et tu nautas, cum videris navigantium aliquem natum in fluctibus, et jam submergi: relicta negotiis tuis, sta-

tim illius provide salutem. » Idem, hom. 3 in I *ad Corinth.*: « Nullius, ait, rei pretium est cum anima conferendum, ne totus quidem mundus. Quare etiamsi divitias innumeras dederis pauperibus, nihil tale efficies, quale is qui convertit animam. » Merito ergo laetatur S. Bernardus, lib. IV *De Consideratione*: « Cedit, ait, anima, et est qui sublevet eam: perit anima, et nemo est qui reputet. » Ita jacitur alea. Ita luditur tot animarum salus, et salus aeterna. Quot millia animarum indies ad tartara descendunt, quae salvarentur si haberent zelosum sui curatorem? O si earum cruciatu videres, si gemitus audires, querelas de suis confessariis, pastoribus, sacerdotibus cognosceres, quam te earum conversioni et salutem addiceres et impenderes! Semel perisse, aeternum est: semel esse damnatum, irrevocabile est.

Si videres puerum ruere in ignem, accurreres, omnique conatu extraheres: vides ruentes animas in ignem aeternum, in incendia gehennae, et vix pedem moves ut eas eripias. O torpor! o stupor! virgo Israel « projecta est in terram suam, non est qui suscitet eam, » clamatur per Amos, cap. V, vers. 2.

Nota: *Te ejus*, puta *zōrōs*, jam non est in Graeco; olim tamen fuit: unde aliqui legentes per spiritum asperum *zōrōs*, vertunt suam. Ita Joannes VIII Pontifex, *epist. 38*, Beda, Glossa, Hugo, Dionysius et alii, *q. d. Qui salvat animam alienam, salvabit et suam, quia si justus est, de condigno promovebitur opere tam pio gloriam caelestem*. Si injustus, de congruo merebitur caelestem et justitiam, uti mox ostendam. Rursus qui salutem alterius invigilat, salutem suam consulit; quia mortem anime incurreret, si salutem illius sibi creditam negligeret, juxta illud Pauli, I *Tim. IV, 16*: « Attende tibi et doctrinae: insta in illis; hoc enim faciens et te ipsum salvum facies, et eos qui te audiunt. »

Moraliter: Disce hic eos qui student conversioni hominum, post Christum, esse eorum salvatores. Hoc est quod ait Abdias, vers. 21: « Et ascendent salvatores in montem Sion judicare montem Esau: et erit Dominus regnum. » Ubi S. Hieronymus: « Ipse, ait, Salvator Apostolos nos mundi esse voluit salvatores. » Quod quam laetissimum sit, *primo*, liquet ex pretio animae; nima enim pluris valet quam totus mundus: nima enim est Dei imago, summaque Dei participatio. Unde S. Ignatius, fundator Societatis nostrae, ostensa sibi a Deo pulchritudine animae sanguine Christi ablute, ita zelo animarum exarsit, ut totam vitam per immensos labores et dolores illi addixerit; quin et Societatem ad hoc instituit, cum diceret tantam esse pulchritudinem anime, ut omne premium omnemque laborem superet. Ita Ribadeneira in ejus Vita, lib. V, cap. II.

Secundo ex exemplo Christi, qui ad hoc e caelis descendit ut animas salvaret, ideoque tota vita laboravit, sudavit et acerbissimos dolores, ipsam-

que crucem sponte subivit. Vis ergo scire quam pretiosa sit anima, aestima ex pretio quo empta est, puta e sanguine Christi: pretium ergo animae est vita Christi, ipseque Christus. Quocirca qui student proximorum salutem, sunt de familia et societate Jesu. Si aurifex perlitissimum adamantem emenet mille aureis, omnes lapillorum magno aestimaremus. Christus sanguinem suum fudit, ut animam redimeret: quanti illa igitur aestimanda est! « Magna res anima, quae Christi sanguine redempta est, » exclamat S. Bernardus, *epist. 34*.

Tertio, ex illo S. Dionysii, *Caelest. Hier. cap. III*, ubi docet hoc esse opus non tantum angelorum (horum enim est purgare, et illuminare et perficere), sed Dei ipsius: quare omnium divinarum operum diviniusimum esse, Deo cooperari in conversionem impiorum ad eum. « Dei » enim « adjuutores sumus, » ait Paulus, I *Cor. III, 9*; et Deus ad Jeremiam, cap. XVI, vers. 19: « Si separaveris, inquit, pretiosum a vili, quasi os meum eris. » Vide ibi dicta. Hi scilicet sunt angeli et legati Dei: angeli enim « sunt administratorii spiritus in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capiunt salutis, » *Heb. I, 14*. Rursus « nullum Deo tale sacrificium, quale zelus animarum, ait S. Gregorius, lib. XXXIV *Mor.*, cap. VII.

Quarto, ex sensu Sanctorum. Animalibus enim convertendis totum se impendit S. Paulus. Tantoque passus est, quanta ipse recenset II *Corinth.* cap. XI. Idem fecerunt Apostoli omnes. Qui ergo lucro animarum student, obeunt munus Apostolicum, sicutque viri Apostolici: quales fuerunt S. Athanasius, Basilides, Chrysostomus, Gregorius, Augustinus, Ambrosius, Bernardus, Dominicus, Franciscus, etc. Vere S. Leo, serm. *De S. Laurentio*: « Nullus bonus, inquit, sibi soli bonus est, nec cujusquam sapientis sibi tantum amica est sapientia; et haec verarum naturae virtutum est, ut multos a tenebros abducant errore. »

Quinto, quod in hoc opere consistat charitatis et virtutis perfectio, uti docet S. Cyrillus *Sophon.* cap. II, num. 14, et S. Augustinus in *epist. I S. Joan.*, hom. 6: « Haec est, ait, perfectio charitatis, et major omnino inveniri non potest, quam pro fratribus animam ponere. » Idem citatus hic a Dionysio Carthusiano asserit illum in charitate Dei esse perfectiorem, qui plures ad ejus amorem convertit; et sicut Christus graviorem patitur quae persecutionem, quam ut quis verbo aut exemplo animas suo sanguine redemptas ab ipso avertat: sic ampliorem honorem et impendere nos non valere, quam animas deviantes convertendo ad ipsum.

Sexto, ex premio et aureola illustri. « Qui docti fuerint, fulgebunt in splendor firmamenti; et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternales, » ait *Dan. XII, 3*; et Christus: « Qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum, » *Matth. V, 17*. Odo Cluacensis, serm. *De Ex. Predicto*, asserit fidelem

esse opinionem, quod quilibet resurget cum illis quos Dominus acquisivit. Cum igitur, ait, universi hujusce ejus instituti oves sequaces in unum coacti fuerint, quale signum apostolatus S. Benedicti tunc copiosus ille exercitus exhibebit! Sic Apostolus fideles a se conversos vocat suam coronam, suam gloriam et gaudium in die Domini, *Philipp. iv. 1*, et *I Thessal. ii. 19*. Sic S. Aman- dus gloriosus apparuit S. Aldegundi, stipatus iis omnibus quos converterat, ut habet Vita S. Aldegundi. Et S. Gregorius, hom. 17 in *Evang.*: « Ibi, ait, Petrus cum Judæa conversa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus conversum, ut ita dixerim, mundum ducentem. Ibi Andreas post se Achaïam, ibi Joannes Asiam, Thomas Indiam in conspectum sui judicis conversam ducentem. Ibi omnes Domini gregis arietes cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis prædicationibus Deo post se subditum gregem trahunt. »

Porro qui animas convertere satagit, suam primus ipse convertat, sequi in virtute consolidet et perficiat oportet, tum quia sanctitas plus valet ad convertendum peccatores, quam concio; tum ne sibi periculum creet: sicut enim qui naufragos e periculo eripere volunt, nisi ipsi in tuto sint, idem sæpe periculum adeunt ac cum illis merguntur: ita nonnulli fragiles, dum peccatores convertere moliantur, ab iis pervertuntur, et in eandem cum eis peccati et gehennæ Charybdim involvuntur. Unde sapienter monet Christus: « Quid prodest homini si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? » *Matth. xvi. 26*.

ET OPERIET (aliqui legunt, *operit*) MULTITUDINEM PECCATORUM, — tum ejus quem convertit, tum suorum. Alludit S. Jacobus ad illud *Proverb. cap. x, vers. 12*: « Universa delicta operit charitas. » Primo ergo charitas est quasi pallium, calyptra, velum et tegmen, quo peccator conversus et poenitens operit, id est, abolet omnia peccata præterita (unde græce est *καθάρα*, id est *abducat, teget, operiet*), sicuti lux teget tenebras, eas abolendo; sicuti pallium teget nuditatem, eam tollendo; sicuti fossa teget injecta terra, dum ea impletur; sicuti color niger inductus albo eum teget non abscondendo, sed abolendo; sicut aqua operit ignem, dum eam obruit et extinguit. Hoc est quod de Magdalena dicit Christus: « Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. » *Luc. vii. 47*.

Secundo, emendatio morum vitæque nova et sancta teget peccata et probra vitæ præcedentis, ac pro illis se supponit et opponit oculis Dei, ut illa quasi tecta et abscondita amplius non videat, juxta illud *Psalms. xxxi. 4*: « Beati quorum remissa sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. »

Tertio, « operiet, » id est, restinguet grassans diluvium vel incendium peccatorum. Error enim

in fide, puta heresis, est fons et origo blasphemie, contentionis, superbiæ, gula, libidinis, fraudis omniumque peccatorum. Qui ergo errantem, puta hereticum, convertit, hic omnia hæc peccata quæ facturus erat, operit et extinguit. Similiter peccator ex uno peccato trahitur ad aliud et aliud. Peccatum enim est quasi lues, pestis, gangræna et cancer, qui semper proserpit, donec totum corpus inficiat et peccatis impleat. Hæc omnia operit et incidit, qui peccatorem convertit.

Quarto, qui peccatorem convertit, operit omnia scandala et peccata aliorum, quæ scilicet alii ipsius exemplo perpetuari essent. Sic sæpe unius viri potentis error et scelus, totam urbem et republicam sua contagione inficit et sceleribus contaminat. Qui ergo talem convertit, hæc omnia operit et tollit, ut non unum, sed millena peccata ac innumeras Dei optimi maximi offensas et injurias inhibeat et avertat. Annon hoc ingens est bonum ac insignis Dei honor et gloria?

Quinto et magis genuine, « operiet » peccata non tantum aliena, sed et sua, uti communiter exponunt Interpretes, Beda, Thomas Anglicus, Dionysius, Tielmannus, Fevardentius et alii (citant aliqui Syrum, quasi verterit, *peccatorum suorum*: sed frustra; affixum enim Hebræum et Syrum *ai*, tam *ejus*, quam *suorum* verti potest: Hebræis enim et Syris idem est pronomen reciprocum quod absolutum); si enim justus est, ut sæpe fit, operiet tam pio opere charitatis culpas veniales et magnam partem præne restantis et peccatis mortalibus jam remissis; sin adhuc injustus est et in statu peccati mortalis, hoc ejus studium, sollicitudo et ardor convertendi proximum elicit et provocat, ac quasi de congruo emeretur Dei misericordiam, ut gratiam efficacem ei largiatur, qua exaltatus et ipse pristina peccata detestetur, vitam mutet, ac justus sanctusque evadat. Nam, ut ait S. Gregorius, lib. XIX *Moral.*, cap. XII, alias XVI: « Benedictio perituri super eum venit, cum peccatoris interitum prævenit, et cum sanctis exhortationibus a culpæ fovea reducit. » Hic ergo ejus zelus est quasi pallium, quo velat sua peccata coram oculis Dei, ut in iis gratiam inveniat: zelus enim adeo gratus est Deo, ut ejus sit decus, ipseque eo quasi pallio vestiatur et ornatur, juxta illud *Isaïæ lxxv. 17*: « Opertus est quasi pallio zeli. » Denique si justus est, meretur in justitia conservari et roborari contra peccata futura, ut pericula et occasiones peccatorum sibi instantes vel evadat, vel superet, in quibus aliqui fuisset lapsurus. Hanc enim Dei gratiam et protectionem meretur, qui alios a peccato liberare et protegere satagit: quod valde ponderandum est, ut hoc premio ad zelum animarum incitemur. Dum enim alienam salutem curamus, nostram curamus, et tantum nostram, quantum alienam. Scriptum est enim: « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. » *Matth. v. 7*. Unde Damascenus, lib. I *Parall.*, cap.

XVIII, ex his Jacobi verbis docet modum abolendi peccata propria, esse studium abolendi aliena.

Ita hunc locum explicat Zacharias Pontifex, *epist. I ad Bonifacium*: « Elabora, ait, sanctissime frater, in eis; quia scriptum cognoscis: Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et suorum operit multitudinem peccatorum; » idem habet Joannes VIII Pontifex, *epist. 38*, et Origenes, hom. 2 in *Levit.*, et Cassianus, *Collat. XX, viii*. Ratio est, quia anima quam convertis, est quasi hostia pro peccato quam offers Deo, longe ei gravior quam hircus, aries, bos, quæ olim quasi hostias pro peccato sibi jussit offerri. Hic enim quasi ex lege talionis, Deo das animam proximi pro anima tua: tantumdem ergo das, quantum debes, anima enim tuæ pretium quasi adæquatum est anima

aliena: anima enim valet animam, sicut bos valet bovem, aureus aureum.

Quocirca sapienter S. Gregorius, lib. VI, *epist. 27*, Dominicam monasterii Præpositam monet, « ut quantas valet animas in creatoris sui servitium colligat, ut earum mentes per verbum ejus gratiam compunctionis accipiant, et tanto celerius ipsa ab omnibus peccatis suis absoluta sit, quanto per ejus vitam et linguam etiam aliarum animarum peccatorum suorum nexibus eruperint, etc.; ut ergo Domine suæ, id est, æternæ Sapientie perfecte satisfaciat, quæ sola fugit, cum multis redeat. Aversionis enim suæ culpa nulli imputabitur, quæ revertens lucrum reportat. » Idem, lib. XIX *Moral.*, cap. VI: « Si enim, ait, magna mercedis est, a morte eripere carnem quandoque morituram, quanti meriti erit, a morte animam liberare, in cælesti patria sine fine victuram! »